Afghanistan Chamber of Commerce & Investment
اتاق تجارت و سرمایه گـذاری افغـانستان
د افغـانسـتان د سـوداګرۍ او پانګـونې اتاق

د خصوصي سکتور پيشنهادي کڅوړه ١٤٠١

د خصوصي سکتور د ملي کنفرانس لومړيتوبونه او موندني

acci.org.af ACCI ACCI ACCI ACCI ACCI

د خصوصي سکتور پیشنهادي کڅوړه ۱۴۰۱

د خصوصي سکتور د ملي کنفرانس لومړیتوبونه او موندني

لړلیک

د پیل خبرې ۱
د خصوصي سکتور ملي کنفرانس ۳
کرنه، اوبه لګونه او مالداري ٤
سوداګري (صادرات او واردات) ۷
ترانسپورت او ترانزیت ۱۱
د صنایعو او کانونو سکټور ۱۵
د خدماتو سکتور ۲۳
د ګډو ګټو ساتنې سکټور، کسبګر او ښځینه متشبثینې ۳۰
ساختمانی سکتور ۳۳
پایله ۳۵

پیل خبرې

د افغانستان د سوداګرۍ او پانګونې خونه یوه غیر انتفاعي، غیر سیاسي او غیر دولتي موسسه ده چې د اړوندو قوانینو او اساسنامې سره سم د هېواد د خصوصي سکټور لپاره د یو مهم بنسټ په توګه فعالیت کوي. د دغه خونې موخه د هېواد خصوصي ټولنې ته د خدمتونو وړاندې کول او د خصوصي سکټور او دولت، نړیوالې ټولنې او د هغې د ټولنیزو شریکانو ترمنځ د اغېزمنې، ګټورې او شفافې اړیکې برابرول، او ورسره په څنګ کې د هېواد د تجارت او پانګه اچونې د وضعیت رامنځته کول او ورته ارتقا ورکول، په اړوندو برخو کې د بوختیاوو رامنځته کول او د پانګونې د مناسب چاپېریال لپاره زمینه سازي کول، د خصوصي سکټور منسجمول، او د افغانستان له دولت، نړیوالو بنسټونو، ټولنیزو شریکانو سره لازمه همغږې منځته راوړل او بالاخره د ښاریانو د هوسایني، اقتصادي رشد او پرمختګ رامنځته ته کول له خپلو دندو څخه ګڼي.

سره له دې چې افغانستان له څو لسیزو راهیسې معمولي (متعارفو) او غیرمعمولي (غیرمتعارفو) داخلي او بهرنیو جګړو ځپلی دې، په دې وروستیو کې یې لوی او غیر متوازن پرمختګ کړی دی او د اقتصادي پراختیا، غوره ټولنیزو شاخصونو او په زیربناوو کې د پانګونې په برخه کې کافي هڅې نه دي شوي. له دې هر څه سره سره په افغانستان کې اوږدمهاله ننګونې چې د تعمل وړ دي او د نورو کم عاید لرونکو هېوادونو سره ورته دي او ورسره د جنګونو او شخړو له تاریخ سره مخ دی. په وروستیو کلونو کې د ترسره شویو اقتصادي پرمختګونو سره سره، لا هم دا هېواد د نړۍ د بېوزلو هېوادونو په کتار کې راځي.

خصوصي سکټور د نظام اساسي برخه جوړوي او د هېوادونو د اقتصادي ودې او پرمختګ انجن یا اغېزمن عامل ګڼل کېږي، او د عامه سکټور په پرتله په ناخالص داخلي تولید کې تر ټولو لویې ونډې په درلودلو، کاري فرصتونو په رامنځته کولو او د ملي عوایدو په زیاتولو کې د اغېزمنې ونډې په درلودلو کې لویه برخه لري. خصوصي سکټور د جګړې څخه د وتلیو او د جګړې په حال کې هېوادونو کې د دولت هر اړخیز ملاتړ ته اړتیا لري، تر څو اغېزمنه وده وکړي.

په افغانستان کې خصوصي سکټور پراخو بهرنیو مرستو ته په کتو سره یو لړ پرمختګونه لکه نسبي زیربنایي پراختیا، د حقوقي او اقتصادي نظام د اصولو او مقرراتو رامنځته کیدل او د مختلفو نړیوالو هېوادونو سره د اړیکو په ترڅ کې یې پرمختګ تجربه کړیدی. اما په داخلي او بهرني وروستنی د شته ستونزو او خنډونو له وجې ندی توانیدلی چې په کافي کچې سره توانمندي او خودکفایي ولري تر څو خپلو بنسټیزو موخو ته ورسېږي، او وتوانیږي د سیمې او نړۍ په کچه په اړونده برخو کې رقابت وکړلي شي.

د خصوصي سکټور موقف او د هېواد په اقتصادي وده او پرمختګ کې د هغې رول او د هغو ننګونو ته په پام سره چې خصوصي ټولنه په اوسني وضعیت کې ورسره مخ ده، د افغانستان د سوداګرۍ او پانګونې خونې په افغانستان کې له نوي بدلون وروسته د خصوصي سکټور د فعالیتونو د ګړندي کولو او ودې لپاره د اغیزمنو اقداماتو لپاره د یو مناسب پلیټ فارم د رامنځته کولو په موخه د خصوصي سکټور لوی ملي کنفرانس په لاره واچول. په دې کنفرانس کې د حکومت د لوړپوړو چارواکو، د نړیوالو موسسو او د مختلفو هېوادونو د ډیپلوماتیکو نمایندګانو او غړیو په شمول چې حضوري او مجازي ګډون یې درلوده، ټول هېواد څخه د دې سکټور فعاله غړیو برخه اخیستې وه.

په دې کنفرانس کې د حکومت د رهبرۍ د چارواکو د ویناوو تر څنګ د خصوصي سکټور (د سوداګرۍ خونې، اتحادیو، انجمنونو، سوداګرو او پانګوالو) استازو خپلې ستونزې او وړاندیزونه بیان کړل.

د خصوصي سکټور په استازیتوب، دغه خونه د خپلې رسالت او وظیفې په درک کولو او د هیواد د اوسنیو شرایطو او اړتیاوو ته په کتو د دغه کنفرانس موندنې او پایلې تحلیل او توحید کړې، چې پایلې یې د یوې مهمې ملي بستې په توګه په درې، پښتو او انګلیسي ژبو وړاندې کیږي. دغه بستې د دولت، بنسټونو او نړیوالو ډیپلوماتیکو مقاماتو ته به وسپارل شي ترڅو مسؤل او اړونده بنسټونه وکولای شي د مناسبو او اغیزمنو پالیسیو په جوړولو او د حل لارې په توګه یې د یوې سرچینې په توګه وکاروي، او د حقیقي ننګونو او حل لارو څخه یې اعظمي استفاده وکړي.

د سوداګرۍ خونې رهبري پلاوی د هېواد له خصوصي سکټور څخه مننه کوي چې په هر ډول شرایطو کې یې تل د ګڼو ستونزو سره سره خپلو سوداګریزو فعالیتونو ته دوام ورکړی دی، او د افغانستان دردیدلي ولس ته یې خدمت کړی. د یادولو وړ بولو چې ټولو ښکیلو اشخاصو چې د دې ملي سند په چمتو کولو، منسجمولو او تدوینولو برخه کې فعاله او فوق العاده رول لوبولی دی، په ځانګړې توګه د اجرایه هیئت ریاست د مؤظفې کمیټې (شفیق الله عطایي، عبدالسلام کوهي، میرزمان پوپل، منصورالله هدایت، امید غفورزي او عزیزالله فایز) سکټوري اتحادیو او سکټوري انجمنونونو څخه د منني او قدرداني په ترسره کولو سره هیله او توقع لرو چې هغه زحمتونه چې په دې برخه کې ترسره شویدي، د هېواد خصوصي سکټور د مشکلاتو د حل سبب وګرځي.

د خصوصي سکتور ملي کنفرانس

په تېرو څو لسیزو کې د افغانستان د خصوصي سکټور پر ستونزو په جلا جلا ډول بحثونه شوي، له بده مرغه داسې کوم رښتيني او رسمي سند نشته چې د ټول شموله خصوصي سکټور ننګونې او چالشونه پکې ذکر شوي وي. همدې ستونزې او خالیګاه ته په کتو سره سره د افغانستان د تجارت او پانګونې خونې دغه نوښت د ترسره کولو لپاره متې را بډ وهلې. د هراړخيز ننګونو او حل لارو د موندلو په موخه د خصوصي سکټور ملي کنفرانس په لاره واچول شو، چې په کې د سکټوري ادارو، اتحادیو، انجمنونو، د خصوصي سکټور فعالینو، لوړ پوړو دولتي چارواکو، نړیوالو ډیپلوماتیکو بنسټونو او موسساتو برخه اخیستې وه.

د خصوصي سکټور ملي کنفرانس په درېیو بنسټیزو برخو تمرکز کوي، چې په لومړۍ برخه کې د کورنیو او نړیوالو اړوندو بنسټونو د استازو له خوا د علاقې وړ موضوعات مطرح شوي، په دویمه برخه کې د کورنیو تولیداتو له نندارتون څخه لیدنه ترسره شوې؛ او په وروستۍ برخه کې له مختلفو سکټورونو څخه ګروپي فعالیت رامنځته شوی او خپلې ستونزې او د حل لارې یې منعکسې کړې. د سوداګرۍ او پانګونې خونې اړوندې ستونزې او حل لارې راټولې، څېړلې او تحلیل کړیدي او پر بنسټ یې د خصوصي سکټور ستراتیژیک لومړیتوبونه ټاکلي دي. په دې رساله کې د څېړنې وړ سکټورونه په لاندې ډول دي:

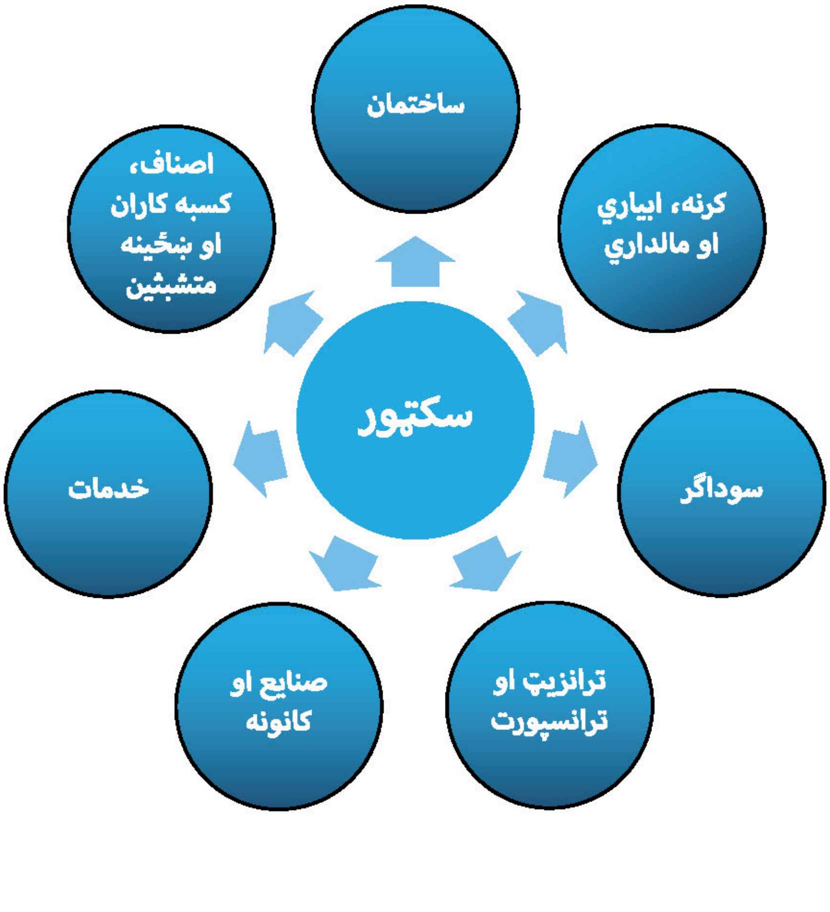

۱ شکل: د څېړنې وړ سکتورونه

کرنه، اوبه لگونه او مالداري

افغانستان چې د ٦٤٧،٥ کیلومتره مربع مساحت، ۱۲ سلنه (۷،۹) میلیون هکتاره کرنې وړ ځمکې او شاوخوا ۳۵ میلیونه نفوس په لرلو سره د کرنې د ودې لپاره ښه ظرفیت لرونکی دی، خو په زیاتره سکټورونو کې د تاریخي وروسته پاتې والي او د بالقوه سرچینو څخه د ګټې اخیستنې د اغېزمنتوب نشتوالي له امله دغه هېواد له وروسته پاتې هېوادونو څخه ګڼل کېږي. د تېرو څو لسیزو ناخوالو او جنګونو له کبله د اقتصادي زیربناوو او ټولنیزو بنسټونو د تخریبولو فرهنګ وده وکړه، چې ورسره د هېواد اقتصادي او ټولنیزه بیا رغونې د مادي او معنوي پانګونې په برخه کې له ستونزو سره مخ شوې.

اوس مهال شاوخوا ۸۰ سلنه کاري ځواک په کرنه کې په کار بوخت دی او کرنیز محصولات د هېواد د ناخالصو کورنیو تولیداتو ۳۰ سلنه جوړوي. دا چې په پخوا کې دودیزې کرنې د اولیه موادو یوه برخه عرضه کوله، خو د بې کنترولە او زیاتو غذایي موادو د وارداتو او د حمایوي او کریډیټي سیستم د نه شتون او د میکانیزه کرنې د رامنځته کولو لپاره د لازمه امکاناتو د نشتون له کبله یې د مارکېټ اړتیا ندی پوره کړې، او هېواد دېته اړ شوی چې په وارداتي غذایي موادو باندې اتکا وکړي. په ځینو مواردو کې دغه حالت د دې سبب شوی چې په مارکېټونو کې د قیمتونو شدید نوسانات رامنځته شي او کنترولونه یې ستونزمنه شوې.

له دې ټولو سره سره، د دولتي بنسټونو او د افغانستان د سوداګرۍ او پانګونې خونې د همکارۍ له امله، کرنیز محصولات د افغانستان د صادراتو ۷۰ سلنه جوړوي او د صادراتو ارزښت یې شاوخوا ۸۰۰ میلیونه ډالره دی. د صادراتي ګټې سره د کرنیزو توکو د ساتنې پالیسی ته د لومړیتوب ورکولو په منظور، ۲۰۲۱ کې د ځینو لویو کرنیزو محصولاتو صادراتو اندازه او ارزښت په لاندې ډول دی:

د عمده صادراتي توکو مقدار او صادراتي ارزښت (تازه او وچې میوې)

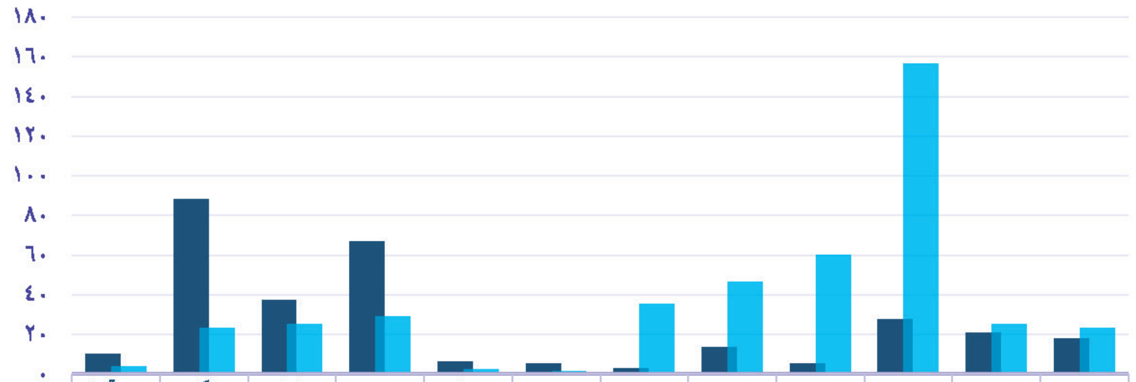

	نور توکي	وچ زرد آلو	وچ انځر	جلغوزي	بادام	پسته	نورې تازه میوې	د خټکیو کڅه	د منو کڅه	د انارو کڅه	د انګورو کڅه	د زرد آلوانو کڅه
د ټن به کڅه	۱۷،۸	۲۰،۹	۲۷،۵	٥،٤	۱۳،۷	۲،۸	٥،۲	٦،۲۳	٦٦،۹٦	۳۷،٤	۸۸،۲۷	۹،۹۹
ارزښت به میلیون دالر	۲۳،۳	۲٥	۱٥٦،٦	٥۹،۸	٤٦،٥	۳٥،۲	۱،٤	۲،۳	۲۸،۹	۲٥،۲	۲۳،۱	۳،٦

۲شکل: په ۲۰۲۱ کې د وچو او تازه میوو د صادراتو مقدار (زره ټنه) او ارزښت (ملیون ډالر)

سرچینه: د صادراتو پراختیا او پانګونې ډیپارټمنټ

د کرنیزو محصولاتو د صادراتو د زیاتوالي ترڅنګ، افغانستان د مرغدارۍ په سکټور کې هم د پام وړ پرمختګ لیدلی دی، چې د ۲۰۲۲-۲۰۲۱ کلونو ترمنځ د افغانستان د مرغدارۍ سکټور د عمومي کتنې ارقام په لاندې ډول دي:

شماره		د فابریکو شمیر	واحد	د کلني تقاضا اندازه	د کلني تولید ظرفیت	د کورني تولید کلني مقدار	د کلني وارداتو اندازه	د تولید سلنه او کلنۍ کسر (٪)		په امریکایي ډالرو د کلني وارداتو ارزښت	په کال کې د محصولاتو ارزښت
								محصولات	واردات ٪		
۱	د چرګانو دانه	۲۱	میټریک ټون	٦٤۲,٦۲٥	٦۸۲,۳۰۰	٥٤٥,۷۰۰	۹٦,۹۲٥	۸٥٪	۱٥٪	٤۰,٦۱۱,٥۷٥ ډالر	۲۲٦,٤٦٥,٥۰۰ ډالر
۲	د سپرم هګۍ	۱٥	خصي	۱۸۳,۱۹٥,۰۰۰	۲۸,۳۰۰,۰۰۰	۲۲,۲۳۰,۰۰۰	-	۱۲٪	-		٤,٦۰۱,۲۹۳ ډالر
۳	د چرګانو تولید	٦۳	ټوټه	۱٥۹,۳۰۰,۰۰۰	۸۸,٤٥۲,۰۰۰	۲۰,۰۰۰,۰۰۰	۱۳۷,۲٥۰,۰۰۰	۱٤٪	۸٦٪	۳٥,٥۱۰,۹۹٦ ډالر	٥,۱۷٤,٦٤٤ ډالر
٤	د خوړو وړ هګۍ	٦۱۱	خصي	۱,٦۰۰,۰۰۰,۰۰۰	۱,۱٦۸,۰۰۰,۰۰۰	۹۲۸,٥۰۰,۰۰۰	٤۳۸,٥٤۰,۰۰۰	٥۸٪	٤۲٪	۲۸,۳٦٦,۱۰٦ ډالر	٦۰,۰٥۸,۲۱٤ ډالر
٥	چرګه	۸,٦٥۹	میټریک ټون	۳۰۰,۰۰۰	۲٦٦,٤۰۰	۲۱۹,۰۰۰	۸۱,۰۰۰	۷۳٪	۲۷٪	۱٦۷,٦٥۸,٤۷۳ ډالر	٥۰۹,۹٦۱,۱۹۰ ډالر
								ټول ټال		۲۷۲,۱٤۷,۱٥۰ ډالر	۷٤٦,۲۰۲,٦۸۷ ډالر

۱ جدول: په افغانستان د چرګانو صنعت عمومي کتنه

سرچینه: د افغانستان د چرګانو اتحادیه او د افغانستان د سوداګرۍ او پانګونې خونه

په پورتنۍ برخه کې که څه هم پرمختګ شتون لري، خو لکه څنګه چې لیدل کېږي، افغانستان په دې برخه کې په بشپړ ډول پر ځان بسیا نه دی او لا هم اړتیا لري چې دغه محصولات له بهر څخه وارد کړي. په لاندې شکل کې د چرګانو محصولاتو د واردولو او تولیدولو اندازه په واضح توګه لیدل کېږي.

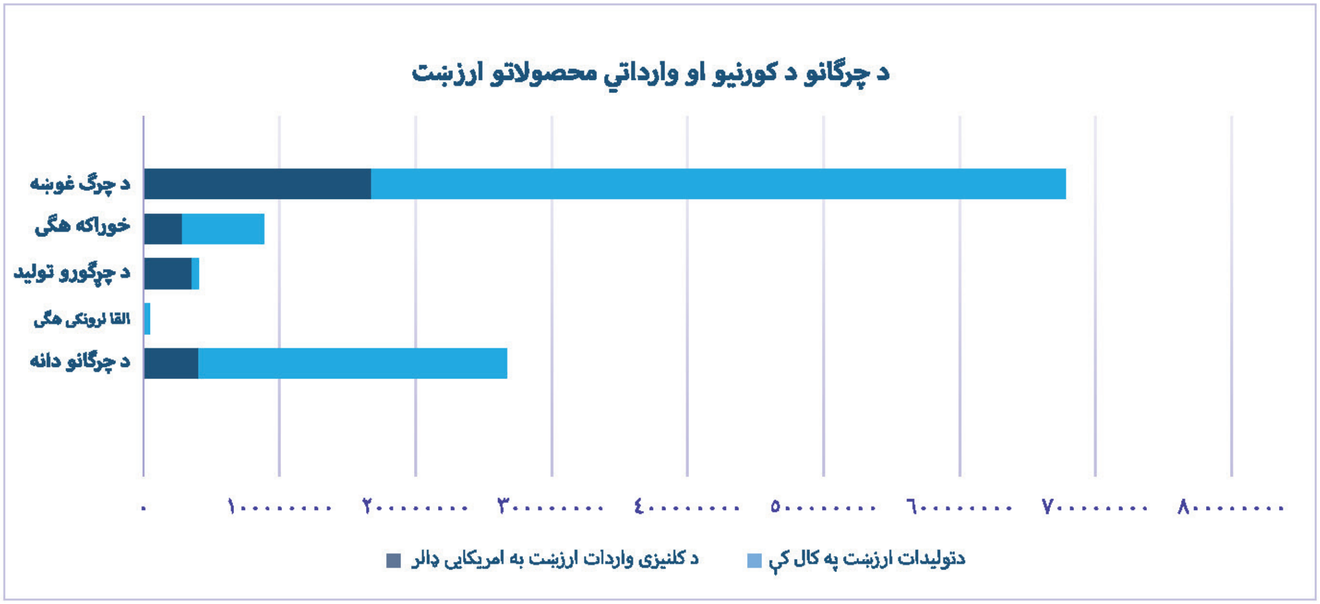

۳ شکل: د چرګانو د کورنیو او وارداتي محصولاتو ارزښت

د تجارت او پانګونې خونه په دې باور ده، چې که د کرنې په برخه کې شته ننګونې حل شي، نو صادراتي ارزښت به یې پنځه برابره لوړ شي، چې د حل پر وړاندې یې عمده خنډونه او ستونزې په لاندې ډول دي:

کرنه او ابیاري

لومړیتوب	ننګونې	وړاندیزونه
په هیواد کې د رقابتي ګټې او کرنې ظرفیتونو ته وده ورکول او له دودیز څخه میخانیکي کرنې ته د لیږد ګړندي کول	• د خصوصي سکټور د ملاتړ لپاره د اړینو پالیسیو او سیاستونو نشتوالی؛ • د مالي تامین د تیټ ظرفیت او د کریډیټي او قرضوي سیساستونو موجودیت. • پرله پسې وچکالۍ او د اوبو لګولو لپاره د اوبو د سرچینو ضعیف مدیریت؛ • د ګمرکي پروسې په جریان کې د طرزالعمل، د بیلانس وړاندې کولو او د مالیاتو تصفیې پیچلتیا • د کرنې، مالدارۍ او دام دارۍ د عصري معیارونو او میتودونو په اړه د بزګرانو د پوهې نشتوالی؛ • د کرنیزو محصولاتو لپاره د اړینو سرتفکیتونو په چمتو کولو کې د ځانګو تیټ ظرفیت؛ • د کرنیزو زیربناوو نشتوالی لکه (سړې خونې، پیریکولنګ، یخچال لرونکې لارې)؛ • د کروندګرو د اړتیاو سره سم د مصالحو، کیمیاوي سرې او په کافي اندازه اصلاح شوي تخمونو نشتوالی؛ • د ارزښت په سلسله (value chain scope) کې ستونزې؛ • د دودیز څخه میخانیکي کرنې ته د لیږد په اړه موجود محدودیتونه.	په اړوندو پالیسیو او تقنیني اسنادو کې د اړینو حمایوي اسانتیاوو برابرول؛ • د موجوده دولتي او سوداګریزو بانکونو له لارې د اړینو مالي اسانتیاوو د برابرولو او یا د سکټوري پورونو او کریډیټي پالیسیو د اسانتیا لپاره د سکټوري بانک جوړول؛ • د اوبو لګولو د شبکو او بندونو جوړول او بیا رغونه ددې لپاره چې کروندګرو اغیزمن او دوامداره اوبو سرچینو ته لاس رسی ولري؛ • د ګمرکونو او مالیاتو اسنادو په پړاوونو کې د طرزالعملونو او پروسیجرونو اسانتیاوې، لکه کلنۍ ته د درې میاشتنۍ بیلانس وړاندې کول؛ • د منل شویو سیمه ایزو او نړیوالو معیارونو سره سم د کرنیزو محصولاتو لپاره اړین نړتفیکیتونو معیاري کول؛ • د سیمه ایزو او نړیوالو هیوادونو د څېړنې، پراختیا او تجربې له لارې د دودیز کرنې څخه میخانیکي کرنې ته د لیږد ګړندی کول او (د اصلاح شوي تخمونو، کیمیاوي سرې، زراعتي مصالحو، د څارویو تغذیه، د څارویو وده او د حاصلاتو ساتنه، کرنیز ماشین، د ارزښت سلسله، نړیوال بازار موندنه، د لابراتوار اسانتیاوې، د معیارونو اطاعت او پوهاوی).

۲جدول: د کرنې، اوبولګولو او مالدارۍ سکټور ننګونې او وړاندیزونه

مالداري او مرغداري

لومړیتوب	ننګونې	وړاندیزونه
	• د نسلي فارمونو د جوړولو په موخه د هېواد په ولایاتو کې ځمکې ته د لاسرسي نشتوالی. • د چرګانو د خوړو د لومړنیو موادو د ستراتیژیکو زیرمو نشتوالی. • د نړۍ له بېلا بېلو هېوادونو څخه د ژوندیو چرګانو د واردولو له امله په هېواد کې روغتیا باندې منفي اغېزې. • د هېواد د چرګانو په صنعت کې د مالي او ګمرکي اسانتیاوو محدودیت. • په هیواد کې د تولید شویو غوښو او هګیو د ذخیره کولو لپاره د معیاري اسانتیاوو نشتوالی. • په هیواد کې د چرګانو د محصولاتو د پروسس او د معیاري مسلخونو او معیاري تاسیساتو نشتوالی.	• د هیواد په بیلا بیلو ولایتونو کې د نسل پالنې د فارمونو د جوړولو لپاره ځمکې ته په لاندې توګه د لاسرسي تسهیلول: - خصوصي سکټور ته اوږد مهاله اجاره ورکول یا - عامه او خصوصي مشارکت • د چرګانو خوړو د لومړنیو موادو د ستراتیژیکو ذخیرو د جوړولو او رغولو لپاره مالي ملاتړ. • هیواد ته د ژوندیو چرګانو د ننوتلو په منع کولو سره د اتباعو روغتیا تضمینول. • په لاندې مواردو د مالي او ګمرکي اسانتیاوو برابرول: - په دانه ګي توګه د چرګانو تولید - د چرګانو د محصولاتو د کمیت او کیفیت د تطبیق، کنټرول او څارنې په موخه د هېواد په بندرونو کې د معیاري اسانتیاوو برابرول. - د نوي تاسیس شوي فارمونو لپاره د ۳ څخه تر ۵ کلونو پورې مالیوي معافیتونه. - د داخلي چرګوړو تولیدوونکو ماشینونو د اړتیا وړ نطفه دارو هګیو باندې د ګمرکي تعرفو مالي معافیت. • په هیواد کې د غوښې او هګیو د ذخیره کولو لپاره د معیاري اسانتیاوو چمتو کول ترڅو د بازار غوښتنې ته سمدستي ځواب ووایي: - په لنډه موده کې د هیواد په لږ تر لږه (۵) اقتصادي زونونو کې د لوړ ظرفیت سره د معیاري سړو خونو جوړول. • په هیواد کې د چرګانو د محصولاتو د ذبحې او پروسس معیاري کول: - په هیواد کې د معیاري مسلخونو جوړول - د چاپېریال ساتنې په موخه په هټۍ کې د ژوندیو چرګانو د ذبحې مخنیوی - په هیواد کې د چرګانو د محصولاتو د پروسس اسانتیاو او عرضه کولو سلسله چمتو کول.

سوداګري (صادرات او واردات)

سوداګري د هېوادونو د اقتصادي ودې او پرمختګ لپاره یوه له هغو لارو څخه ده چې د یوه هېواد په ځانګړې ډول د صادراتو برخه د هغه د ودې او اقتصادي پرمختګ د ځرنګوالي ښکارندويي کوي. څکه چې افغانستان د سوداګرۍ دوديز تمايل په ميراث پاتې دی، تل له ګڼو ستونزو سره مخ شوی. خو لږ تر لږه په دې وروستيو کې رغنده اصلاحات لکه د سوداګرۍ او صنايعو د بهيرونو ساده کول، د واحد خدماتي مرکزونو جوړول، د ټرانزيټي لارو پراختيا، د هوايي دهليزونو پراختيا، د ننګونو پيژندنه او په دې اساس د قوانينو تعديل، د ترجيحي سوداګريزو قوانينو او تړونونو تصويب، او په دې برخه کې د باور وړ پايلې ترلاسه شوې. په دې برخه کې د افغانستان د سوداګرۍ په وده کې يو له مثبتو شاخصونو څخه د سوداګرۍ نړيوال سازمان ته د افغانستان الحاق او د سوداګرۍ نړيوال سازمان ته د افغانستان له الحاق وروسته د ژمنو عملي کول په پام کې نيول کېدای شي، دا په هغه صورت کې شونې ده چې د هغې له ګټو څخه د هېواد ملي ګټو ته په پام سره استفاده وشي.

د افغانستان د سوداګرۍ بيلانس له څو کلونو راهيسې د پام وړ کسر سره مخ دی او شاوخوا ۹۰ سلنه په اندازه په نوساني حالت کې پاتې شوی، چې په هيواد کې دننه په نورو لويو اقتصادي برخو لکه د بيو او د تبادلې د نرخونو د چټکو بدلونونو له مخې يې منفي اغيز کړی دی. د اصلاحاتو په پايله کې، په هيواد کې د سوداګرۍ کسر توازن يو څه مثبت بدلون موندلی او د لومړي ځل لپاره د هيواد صادراتو ارزښت په ۲۰۲۱ کې ۱۰۹۶ مليون ريکارډ ته رسيدلی. د هيواد د سوداګرۍ بيلانس په لاندې ليدل دي.

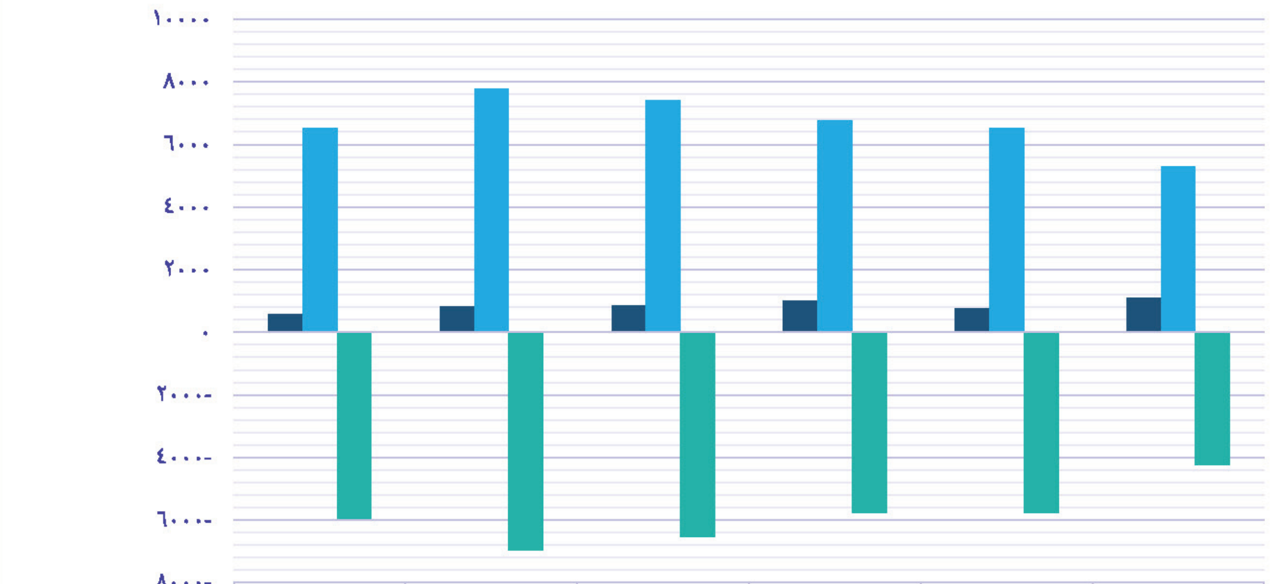

	۲۰۱۶	۲۰۱۷	۲۰۱۸	۲۰۱۹	۲۰۲۰	۲۰۲۱
د صادرات ارزښت	۵۹۶	۸۳۰	۸۷۰	۱,۰۰۶	۷۷۶,۷	۱,۰۹۶
د واردات ارزښت	۶,۵۳۴,۰۰	۷,۷۹۳,۰۰	۷,۴۰۷,۰۰	۶,۷۷۶,۸۰	۶,۵۳۷,۶۰	۵,۳۰۷,۷۰
د سوداګرۍ بيلانس کسر	۵۹۳۸-	۶۹۶۳-	۶۵۳۷-	۵,۷۷۱-	۵,۷۶۰,۹۰-	۴,۲۱۱,۷۰-

۳ جدول: د افغانستان د سوداګرۍ بيلانس (مليون ډالره) په (۲۰۱۶-۲۰۲۱) کلونو کې

سرچينه: د صادراتو او پانګونې د پراختيا ديپارټمنټ (چمبر) او د افغانستان د احصايې او معلوماتو ملي اداره (NSIA)

پرمختللي هيوادونه په دوامداره توګه هڅه کوي ترڅو خپله سوداګري نوره هم پياوړې کړي او په نړيواله سوداګرۍ کې خپل موقف پياوړی کړي، نو ښکاره ده چې په نړيواله سوداګرۍ کې د افغانستان د موقعيت د ټينګښت لپاره د دغه مهم سکټور لويو ننګونو ته پام وکړو، چې لنډيز يې په لاندې ډول دی:

سوداګري (صادرات)

وړاندیز کوي	ننګونې	لومړیتوب
• د هیواد د صادراتي محصولاتو د بازارموندنې معیاري کول او اسانتیاوې د احتمالي نړیوالو بازارونو له لارې (د کلنی ننداریتونونو او کنفرانسونو ترسره کول، د سوداګریزو وسلو اغیزمن فعالیتونه او د B ۲ B ساتل)؛ • د هیواد د صادراتي محصولاتو د سیالی کولو په موخه د موجوده محدودیتونو له منځه وړل (د نړیوالو معیارونو سره سم د غیر متوازن کولو یا فومیګیشن اسانتیا، د هیواد په لویو اقتصادي زونونو کې لږ تر لږه په لنډه موده کې د کورنیو سړو خونو جوړول، د بارولو او تخصیص لپاره مناسب ځایونه چمتو کول. د پروسس لپاره ځمکه، معیاري بسته بندي او پوهاوی). • د اړتیا وړ مالی اسانتیاوې او د بیلانس شیټونو پریزنټیشن (په ګمرکونو کې د ملکیتونو د حرکت په جریان کې د صادراتي محصولاتو مالیه پاکول او په کال کې د درې میاشتنی بیلانس شیټونو تنظیمول)؛ • د پولې پورې غاړې سوداګرۍ لګښتونه کمول (د اورګاډي لګښتونو کمولو لپاره د دولت مشترکه خپلواکه دولتونو سره همغږي کول، د نړیوالو سازمانونو مالي او تخنیکي ملاتړ راجلبول، او په پای کې د دولت لخوا د هوایی دهلیزونو بیا پیلولو لپاره د سبسایډي تخصیص، د خاورې لګښتونو کمولو لپاره همغږي کول). • د ګمرکي طرزالعملونو د بدیل میتودونو غوره کول، لکه د ژر ورستیدونکو محصولاتو ته ترجیح ورکول، په ځانګړې توګه د ملکیت د تصفیې په نشتوالي کې او په ورته بهرنیو سبزیجاتو او میوو باندې د موسمي تعرفو لوړول؛ • د کارمندانو لپاره د ظرفیت لوړولو پروګرامونو ترسره کول او د هیواد په ګمرکونو کې د زیربنایی ننګونو لکه (د واحد خدماتو مرکزونو رامنځته کول، د هیواد په ټولو فعالو بندرونو کې د اسیکوډا سیستم پراخول، د قرنطین سیستمونو او معیاري لابراتوارونو رامنځته کول د سیمه ایزو او نړیوالو معیارونو سره سم، په ګمرکونو کې د ملکیتونو د بارولو او لیږدولو د وسایلو عصري کول، د سکینرونو نصبول او د هیواد په ټولو فعالو ګمرکونو کې د لوړ تناژ د ترازوګانو نصبول). • له همکارو هېوادونو تسره د سوداګرۍ په برخو کې د یو اړخیز او څو اړخیزو تعروفو او قراردادونو ترسره کول. • د افغان سوداګرو او پانګوالو لپاره د اوږد مهاله سوداګریزو ویزو د ورکولو په برخه کې اسانتیاوې. • د خصوصي سکټور د اړتیاوو سره سم د اسانه بانکي خدماتو وړاندې کول، په ځانګړې توګه په ساحه کې (د پیسو لیږد، د بانکي تضمینونو صادرول، د پیسو لیږد محدودیت، د سوداګریزو اړخونو سره د بین البانکي اړیکو، په ټولو سرحدي او ګمرکي بندرونو کې د بانکي خدماتو فعاله پراختیا)	• د هېواد صادراتي محصولاتو ته د بازار موندنې لپاره د اغېزمنې پالیسۍ نشتوالی؛ • د هیواد د صادراتي محصولاتو د رقابت لپاره د اړینو حمایوي اسانتیاوو نشتوالی؛ • د مالیاتو، بیلانس شیټونو او ګمرکي اعلامیو په برخه کې ستونزې؛ • د پولې پورې غاړې ته د سوداګرۍ لوړ لګښتونه (د ځمکې او هوایي دهلیز)؛ • د توکو زیان منونکي مودې په پام کې نه نیولو سره، په ټولو صادراتي محصولاتو کې د ګمرګي پروسیجرونو مساوي پلي کول؛ • د هیواد په سوداګریزو بندرونو کې د ظرفیتي او زیربنایي برخه کې شته ستونزې؛ • د سیمې او نړۍ له هېوادونو سره د سوداګریزو تړونونو او قراردادونو نشتوالی؛ • د ویزو د صادرولو لپاره د اړینو اسانتیاوو نشتوالی. • د خصوصي سکټور د اړتیاوو سره سم د معیاري بانکي خدماتو په وړاندې کولو کې پاتې راتلنه.	د پولې پورې غاړې سوداګرۍ ته وده ورکولو لپاره د سیمه ایزو او نړیوالو شرایطو سره سم د اسانتیاوو او معیارونو چمتو کول

سوداګري (واردات)

لومړیتوب	ننګونې	وړاندیز کوي
	• په لاندې برخو کې د ګمرکي او مالیاتي ستونزو شتون (د لیږد فورمه او په ځانګړې توګه د تخلیې فورمه، د مالیاتو تصفیې او بیلانس ترتیب، د ګمرک په عملیاتو کې ځنډ، د پیرودلو د نرخ او ډیټابیس نرخ ترمنځ توپیر)؛ • د سیمې د هېوادونو په پرتله د سیستم او معیاري ستندردونو د نشتوالي له امله شته ننګونې عبارت دي له (سړو خونو نه شتون، د مجهزو لابراتوارونو نه شتون، په ځانګړې توګه په بندرونو کې د ټاکل شوي معیارونو د نه اړوند چې د سیمې هېوادونو څخه وارد شي محصولات وازمويي. • د موجوده اخاذیو او لوړ ټرانسپورټ لګښتونو سره په مطابقت کې د خدماتونه وړاندې کول؛ ❶ • د وارداتي محصولاتو ❷ په اړه د صل پرېکړې او د حکومت د پریکړو په غلط تفسیر کې د ستونزو شتون؛ • د ویزې د ستونزو شتون	• د واردوونکو د ګمرکي او مالیې ننګونو ته د رسیدګۍ له لارې (د یو ځلي اموالو په ځانګړې توګه د تازه مېوه جاتو او سبزي جاتو تخیله او تشریح، په یو ځلي توګه د وارداتي اجناسو محصولول، ❸ له ربعوار څخه کلنی ته د مالیې تصفیه‌یې سیستم تعدیلول، د ګمرکي مراحلو له طی کولو څخه وروسته په بندرونو کې د اموالو د لېږد اختیاري کول، د ۱۳۹۹ م کال څخه وړاندې د مالیاتي جرایمو معافیت، د بېلابېلو محصولاتو لپاره په جلا توګه د منظمو پارکینګونو جوړول، په ځانګړې توګه د اسلام قلعه په ګمرک کې، د اساسي اړتیا له مخې په غنمو او اوړو باندې د وضع شوي محصول بیا کتنه، د دولت عوایدو د لوړیدو په منظور د هرات په ګمرک د یوې کیلې لرونکي تیز رفتاره موټرو په وړاندې پرتو ننګونو ته رسیدګي کول ❹ او د هېواد په ټولو ګمرکونو کې د ګمرکي قوانینو یو شان تطبیق). • د معیاري کولو په برخه کې شته ستونزو ته رسیدګي کول، لکه لاندې مواردو ته رسیدګي کول (د وارداتي اموالو د دقیق ټیسټ کولو په منظور د منظم او مجهز لابراتوارونو جوړول، د هېواد په بندرونو کې د اور وژنې سیستم نصبول، د هېواد په بندرونو کې د کیفیت کنټرول او سکنرونو سره د سمبال لابراتوارونو جوړول، د هېواد په بندرونو کې د سړو خونو او معیاري ګودامونو او پارکینګونو جوړول). • د فیس په برخه کې بیاکتنه کول او د خصوصي سکټور اړتیاو او سیمه ایزو او نړیوالو معیارونو سره سم د استراس اداري خدماتو وړاندې کول، د هیواد په بندرونو کې د واردو شوو ولاړو موټرو شته ننګونو ته رسیدګي. • د اوسپنې د ویلي کولو، د سیخ ګول د واردولو او اوسپنو ❺ د صنعت په اړه د عالي اقتصادي شورا د ۱۳۹۸/۲۹/۱۲ نېټې د پریکړه لیک بیا کتنه او د چرګانو د غوښې د واردولو په اړه د افغانستان اسلامي امارت د اړوندو مسوولینو د غیر لیکلي لارښوونې ❻ بیا کتنه • په هیواد کې د ډیپلوماتیکو چینلونو له لارې د سوداګرو د ویزو ستونزې حل کول.

۱ - د استراس شرکت (د اورګاډي د خدماتو چمتو کونکي) لخوا پرته له کوم خدمت وړاندې کولو څخه د ۷۶ افغانیو حق الخدمت اخیستل، د هر ټن اورو کرایه له ۲۴۰۰ افغانیو څخه ۳۰۰۰ افغانیو ته لوړیدل، د اور وژنې خدماتو لپاره د نفتي ټوکو له ریاست څخه د ۰،۴ فیصده کمیشن اخیستل او د افغان سوداګرو د ولاړو موټرو څخه هره ورځ ۸۰ افغانۍ رسم الاراضي جریمه اخیستل.

۲ - د خلکو او واردونکو له ګټو سره د چرګانو د غوښې پر وارداتو د بندیز په اړه د ستري اقتصادي شورا د تعرفې کمېټې د پرېکړې او د کرنې، مالدارۍ او اوبو لګولو وزارت د غیر لیکل شوي حکم ترمنځ ټکر.

۳ -د خوست او لوګر له لارې تولید شوي وارداتي وریجې د چهاراسیاب له سیمې څخه د تېریدو پر مهال د ورو بار وړونکو موټرو په واسطه کابل ته داخلېدې، چې د محصول په موخه د کابل ګمرک ته ورل کېدې او سربېره پر دې د ټېلو د لېږد فورم په برخه کې هم ستونزې شته.

٤ - له وړاندې څخه د شته تګلارې له مخې د لوړ سرعت موټرو په برخه کې له ۲۰۰۰ څخه تر ۲۰۱۰ پورې ماډل لري، لس فیصده او له ۲۰۱۰ څخه تر ۲۰۲۰ پورې په پنځلس فیصده محصول ولري، چې د ستونزې د حل کړي او د دولت عوایدو د لوړیدو سبب به وګرځي.

٥ - د اقتصادي عالي شورا د ۱۳۹۸/۲۹/۱۲ نیټې د غونډې د پریکړه لیک له مخې ، په تولیزه توګه د سیخونو او اوسپنې ریښو تعرفه ۱۵٪ لوړه شوي وه، چې له دې څخه داسې برداشت کیده چې ۱۵٪ لوړوالی له ۱٦٪ (۱۵) ٪ + ۱٦٪ = ۳۱ ٪) سلنې څخه علاوه ورته زیاتوالی ورکړل شوی. خو ۳۱٪ تعرفوي کرښې موجودې نه وې او تعرفې دېرش سلنه زیاتوالی وکړ او وروسته معلومه شوه چې د (۱۵٪) او (۱٦٪) معنی هغه تعرفه ده چې (۲،٤٪) کېږي او مجموعا (۱۸،٤٪) کېږي. او په پایله کې د دې پخاطر چې په دې شمیرې د تعرفې لیکې شتون نلري، نو ۲۰ سلنه تعرفه تثبیت شوه. ځه درنښت سره غوښتنه کېږي چې پر دې موضوع له سره غور وشي او د عالي اقتصادي شورا د تعرفې د ارزونې ناسم تعبیر دې روښانه شي.

٦ - هیواد ته د چرګو غوښو د واردوونکو شرکتو د خصوصي سکتور د نماینده په شمول د افغانستان د اسلامي امارت د یو باصلاحیته هیئت اړونده هېوادونو په تېره بیا ترکیې او برازیل ته اعزامیدل، تر څو د دې موضوع په اړه پوره وضاحت ترلاسه شي او هیواد د چرګو د غوښې په اړه بیاځلي پرېکړه وشي.

سوداګري (نفتي مواد او مایع ګاز)

لومړیتوب	ننګونې	وړاندیز کوي
	• د نفتي توکو او مایع طبیعي ګازو د واردولو لپاره د معیاري ستندردونو نشتوالی. • د ۰،٤ سلنې کمیشن ترلاسه کولو په بدل کې د نفتي موادو ادارې د پام وړ خدماتو وړاندې کولو کې کمزورې. • د ټاکل شویو معیارونو په پرتله د زماني لحاظه د نامتناسبو اداري اجرااتو ترسره کول چې د تجارتي لوریو سره د ترون په برخه کې دا ډول ستونزې موجودې وي، په ځانګړې توګه له ترکمنستان سره (چې د ۵ ورځو دننه د نفتي محصولاتو بیرته راستنیدل که چیرې کیفیت خراب وي). • د تخلیې پروسې په وړاندې د شته خنډونو په ګډون، د اړوندو دولتي ادارو لخوا د ګمرکي طرزالعملونو کې خنډ.	• په هیواد کې د نفتي توکو او مایع طبیعي ګازو د واردولو لپاره د ملي او نړیوالو معیارونو سره سم د معیارونو د ټاکلو لپاره د پالیسی جامع پلان طرح کول، چې لاندې مسایل پکې شامل وي: - د نفتي موادو او مایع ګاز ډول او کیفیت. - د نفتي موادو او مایع ګاز ډول لپاره ځانګړې معیارونه. • د موجوده نړیوالو کړنلارو سره سم د نفتي موادو او مایع طبیعي ګاز د واردولو لپاره منظم چوکاټ طرح او پلي کول چې په لاندې مسئلو تمرکز کوي: - د مالیې وزارت یوازې دوه بنسټونه (د مالیاتو د وضع کولو او د مالیې او محصول ترلاسه کولو په موخه) او د نورم او سټنډرډ اداره (د نفتي توکو او مایع طبیعي ګازو معیارونو او کیفیت تصدیق کولو په موخه) په ګډون سره د وارداتو پروسه ګړندۍ کول. - د نفتي توکو د ادارې د قانوني شخصیت بدلول په دولتي شرکت کې چې د تاسیس له اصولو سره سمون لري. • د هېواد په بندرونو کې د اداري اجرااتو او د نفتي توکو د ترخیص د پروسو چټکول چې په لاندې ډول باید ترسره شي: - د ۵ ورځو څخه په کم وخت کې د اداري پروسو ترسره کول. - په هغه صورت کې چې نفتي مواد بې کیفیته وي د قراردادونو د احکامو سره سم د نفتي توکو د مستردیدو پروسه ګړندۍ کیدل، چې د ترسره شویو تړونونو د ګټو په مطابق وي. • د لاندې مواردو په پام کې نیولو سره د نفتي موادو او مایع ګازو د وارداتو د مصرف کمول تر څو په بازار کې د دې توکو د قیمتونو د لوړیدو مخنیوی وشي: - د تخلیې پروسه ګړندۍ کول ترڅو د ریل لاین خرابوالی او د واګون کرایې مخه ونیول شي. - د ګمرکي طی مراحلو ګړندی کول ترڅو د جریمې مخه ونیسي چې د واګونونو ودرولو په پایله کې رامینځته کیږي. • د اړوندو چارواکو تر څارنې لاندې په موجوده زیرمو کې د نفتو او مایع ګازو تحلیه کول او د قانوني مراحلو له بشپړولو وروسته د کارولو جواز صادرول. • د دولت-دولت له لارې د نفتو او مایع طبیعي ګازو د قراردادونو په اړه د ستونزو له منځه وړل په ځانګړې توګه له ترکمنستان سره چې لاندې موارد پکې شامل دي: - په بارونې کې د ځنډ له امله د جریمې لرې کول. - په توافقي توګه د قراردادونو تمدید. • د غیر متوقعه پیښو (اور لګیدنې او داسې نورو) د مخنیوي لپاره د وارداتي تیلو محصولاتو لپاره د جلا معیاري پارکینګ ځایونو رامینځته کول.

سرچینه: د وارداتي سوداګرۍ سکټور کاري ګروپ موندنې (د خصوصي سکټور ملي کنفرانس)

ترانسپورټ او ترانزیټ

د جیو ایکانومیک او پرمختیایي لید له نظره، د افغانستان جغرافیایي موقعیت له ننګونو او فرصتونو ډک دی. له یوې خوا افغانستان په وجه کې راګیر هیواد په توګه له پرمختیایي ننګونو سره مخ دی لکه سیمه ییزو او نړیوالو بازارونو ته محدود لاسرسی، د زیربناوو تشې، د سوداګرۍ او ترانزیټ لوړ لګښتونه او د ترانسپورټ او ترانزیټ په برخه کې د پانګونې نشتوالی او له بلې خوا د افغانستان جیو ایکانومیک موقعیت د څلورو ګڼ مېشتو او د انرژۍ بډایه سیمو لکه منځنۍ اسیا، سویلي اسیا، منځنی ختیځ او لرې ختیځ، افغانستان ته دا وړتیا ورکړې چې دغه سیمو د اتصال په نقطې او دې سیمو او هم د دې ورهاخوا د سوداګرۍ او ترانزیټ په مرکز بدل شي.

په سیمه ییزه کچه، د سیمه ییز پل او په سیمه کې د سوداګرۍ او ترانزیټي مرکز په توګه د افغانستان د تاریخي موقعیت بیا راژوندي کول دېته اړتیا لري چې دغه هېواد په فعاله توګه د اسیا – اروپا ترانسپورټي دهلیز پاتې شي، چې نه یوازې د افغانستان بلکې د ټولې سیمې د اقتصاد لپاره مهم دی. افغانستان د خپل مرکزي موقعیت له امله په سیمه کې خینې لنډې او خورا ارزانه د اورګادي ترانزیټي او د انرژۍ د لیږد مسیرونه لري. د خصوصي سکتور وړاندیز د "ریکا" او د استانبول- اسیا زره پروسې په چوکاټ کې د افغانستان د سیمه ییزو همکاریو د اساس په توګه د ترانزیټي لارو متنوع کول دي.

افغانستان په دې وروستیو کې د اقتصادي زیربناوو او په هیواد کې د بدیل ترانزیټي لارو د رامنځته کولو په برخه کې د مثبتو خو ناکافي پرمختګونو شاهد و، چې له شک پرته په پایداره اقتصادي وده، د پانګونې په پراختیا، د خصوصي سکتور په وده او پراختیا کې د پام وړ او رغنده رول لوبولی شي. په پای کې په دې برخه کې تر ټولو مهم حرکت د چابهار بندر او د لاجورد لارې پراختیا ده، خو له بده مرغه چې د اساسي اقداماتو سره سره تر اوسه پورتنۍ مسایل نه دي عملي شوي او دغه ستر هدف (ترانزیټ پراختیا او ترانسپورټ) ته د رسېدو په لاره کې له ګڼو ستونزو سره مخ دی او اړتیا لیدل کېږي چې په دې سکتور کې شته ستونزې حل شي، چې لاندې وړاندې بحث کېږي:

ترانسپورت او ترانسپورت

لومړیتوب	ننګونې	وړاندیز کوي
د ترانسپورت او ترانزیتي زیربناوو جوړول او پراختیا او د بدیل ترانزیتي لارو پلي کولو او سیمه ایز پیوستون ګړندي کولو لپاره د بین الحکومتي تړونونو لاسلیک کول	• د ټرانسپورټ، بارچلاني، لوژستیکي او ترانزیتي شرکتونو د وړتیا او مسؤلیت په جلا کولو کې د ستونزو شتون؛ • په ځانګړې توګه د اوسپنې لیکو، واګونونو، TIR پارکونو او معیاري پارکینګونو جوړولو په اړه د ټرانسپورټ سکټور د پراختیا لپاره د منظم پلان نشتوالی ؛ • د پخواني حکومت (جمهوریت) په تړاو د ټرانسپورټي شرکتونو د غوښتنو په اړه ګډوډي؛ • د بار وړونکي ټرانسپورټ له پلوه، د هیواد د بندرونو ټیټ ظرفیت • د هیواد په سوداګریزو بندرونو کې د اړتیا وړ اسانتیاوو نشتوالی (یخچالونه، د پارکینګ ځایونه او تشنابونه)؛ • د پروسې د اسانتیا لپاره د سیمې او نړۍ له هیوادونو سره د کافي ترانسپورتي تړونونو نشتوالی؛ • د سیمې له هېوادونو په ځانګړې توګه له ایران سره د بېلابېلو ترانسپورتي متفاوتو لګښتونو شتون؛ • د سوداګریزو مالونو د لیږد په موخه د سیمې د هیوادونو لخوا د هیواد په بندرونو کې دزیات شمېر خالي بار وړونکو موټرو نه منل؛	• د فعالیتونو په برخه کې د ترانسپورت وزارت له خوا د لوژستیک، بارچلاني، ترانزیت او ترانسپورت شرکتونو ترمنځ د وړتیا او مسؤلیت جلا کول؛ • د ترانسپورت د قانون د تعدیل کمیټې بیا پیلول د دې لپاره چې د هغې اغیزمنتیا او تطبیق زیات شي؛ • د چارو د اداري او اړوندو بنسټونو په همکارۍ د مختلفو وزارتونو څخه د خصوصي سکټور د فعالینو د تادیاتو د پروسې اسانه کول؛ • د ټرانسپورټ سکټور د پراختیا لپاره د منظم پلانونو جوړول چې کولی شي په ټولو برخو کې د خصوصي سکټور ګډون تضمین کړي؛ • د هیواد په بندرونو کې د اړینو تاسیساتو جوړول (یخچالونه، پلونه، د پارکینګ ځایونه او تشنابونه)؛ • د سیمې هیوادونو سره د ټرانسپورټ لګښتونو توازن. • د سوداګرۍ او ټرانسپورټ اړیکو د اسانتیا په موخه د سیمې او نړۍ له هېوادونو سره د دوه اړخیزو او څو اړخیزو ترانسپورتي او ترانزیتي تړونونو لاسلیک کول؛ • له چین څخه د وارداتي مالونو د انتقال په موخه په بدخشان ولایت کې د فورکلفت بندر جوړول او پلي کول. • د سوداګریزو موخو لپاره د دوه طرفه ترافیک په توګه د خالي بار وړونکو موټرو منلو پروسه اسانول.

چابهار بندر

اولویت	چالش ها	پیشنهادات
اعمار و توسعه زیربناهای ترانسپورتی و ترانزیتی و عقد تفاهم نامه های بین الحکومتی جهت تسریع روند اجرایی شدن راه های بدیل ترانزیتی و اتصال منطقوی	• د اکسری د نه موجودیت په صورت کې اړتیا پیښیږي چې پلمپ کانتینرونه خلاص شي او د ارزونې په موخه یې ټول توکي وایستل شي. دغه عمل د وخت نیولو سره سره د وارداتي او صادراتو توکو د زیانمنیدو لامل هم کیږي. • د عباس بندر په پرتله له چابهار څخه تر ممبی پورې ببړی زیاته کرایه؛ • د چابهار بندر له لارې د صادراتو او وارداتو لپاره د پیسو په لیږد کې ستونزې؛ • د ستندرد اداري لخوا د لومړنیو توکو لکه روغنیاتو، مایعاتو او پوډرو په ترخیصولو کې د اړتیا څخه زیات ځنډ؛ • د ایران څخه د ۳۴۸۶۰۰۰۰ تومانو په ارزښت تضمین ترلاسه کول او په بیا تادیه کولو کې یې د اړتیا څخه ډیر ځنډ ایستل. • په ایران کې د کیفیت د کنټرول د سند ترلاسه کولو پیچلتیا او د وخت ضایع کیدا، چې ډیری وختونه د افغاني ژر ورستیدونکو توکو د ورستیدو لامل کیږي؛ • د بندر ترمینل ته د ننوتلو په وخت کې د افغاني ترانسپورتي وسایلو څخه د زیاتو لګښتونو اخیستنه. • د معیاري سړو خونو نشتوالی؛ • په روډ پاس کې د ستونزو شتون؛ [7] • د ایران لوري ته د زیاتې پولي ځمکي تادیه (۱۰۴ ډالره) او افغانستان ته د بیرته ستنیدو پر مهال (۵۲ ډالره)؛ • کله چې افغاني موټر هغه هیواد ته سفر کوي، د افغاني لوري څخه د ایراني ټرانسپورټي شرکتونو پوسیله د زیاتو پیسو تضمین ترلاسه کول؛ • د «برگ سبز» له لوري لوړه جریمه که چیرې افغاني موټرونه د ټاکل شوي وخت څخه وروسته د کوم دلیل له مخې له ایران څخه ووځي (په احتمالي توګه هره ورځ له ځلویښتو څخه تر دوه سوه زره تومانو پورې جریمه کیږي)؛ • د استوګنې په برخه کې د ستونزو شتون (له شپږو میاشتو څخه تر یو کال پورې د استوګنې موده او په چابهار کې د استوګنې محدودیت، چې د چابهار چاپیریال پورې محدوده وي)؛ • د ایران خاورې او پولو ته د ننوتلو په وخت کې د افغان لوري د تدارکاتي او ټرانسپورټ لوړ لګښت.	• د شهید بهشتي سوداګریز بندر د معیاري کولو په اړه د افغانستان، ایران او هند د درې اړخیزه هوکړه لیک د احکامو بشپړ تطبیق. • د چابهار له لارې د افغانستان د صادراتو د چټکتیا په موخه له هند، ایران، متحده عربي اماراتو، کویټ، قطر او عمان سره د ترانزیتي او ترانسپورتي تړونونو لاسلیکول؛ • د اسلام قلعه او نیمروز د بندرونو معیاري کول (د سوداګریزو ملکیتونو د کښته کولو او بارولو لپاره د سړو خونو، پارکینګ ځایونو او عصري تخنیکي وسایلو جوړول)؛ • د نیمروز، اسلام قلعه او فراه له بندرونو څخه چابهار بندر ته د افغان کارګو موټرو په واسطه د افغان صادراتي ملکیتونو د انتقال لپاره له ایران سره د تفاهم لاسلیک کول؛ • د افغانستان، ایران او هند تر منځ د ډیپلوماتیکو خبرو اترو بهیر ګړندی کول، ترڅو افغان لوري ته د افغان صادراتي او وارداتي ملکیتونو د انتقال لپاره د کښتیو تخصیص، د بندر معیاري کول او افغان لوري ته په بېلابېلو برخو کې د پانګونې د فرصتونه برابر شي؛ • په ایران کې د ټرافیکي چاپیریال له محدودیت پرته د افغان متشبثینو لپاره او اوږدمهاله پاتې کیدلو لپاره د ویزو صادرول؛ • د ایران د حکومت لخوا په چابهار بندر کې د صادراتو او وارداتو ملکیتونو چک کولو لپاره اکسرې نصبول، تر څو کانتینرونه د چابهار ګمرک لخوا بیا خلاص نشي؛ • په نیواشیوا بندر کې د افغاني لوریو لپاره د ګمرکي ترجیحاتو او قرنین سهولتونو په شمول د ګمرکي اسانتیاوو په نظر کې نیول. • د نیمروز قرنطین اداري معیاري کول او د نیمروز او ایران ترمنځ د سرحدي ترمینل د دوهم پل جوړول؛ • د زرنج ښار په لس کیلومتری کې د صادراتو او وارداتو د اسانتیا په موخه د TIR پورټ جوړول؛ • د افغانستان د حکومت لخوا د چابهار بندر له لارې وارد شوي لوړ لومړني محصولاتو باندې د معافیت یا ترجیحي تعرفې پلي کول؛ • د نیمروز او اسلام کلا په بندرونو کې د ضدعفوني او فومیګیشن اسانتیا لپاره د قرنطین دفتر تجهیزول؛ • د چابهار بندر له لارې د کراچي د بندر په پرتله د زیاتې کرایې د زیاتوالي لاملونه څېړل او د کمولو لپاره یې اغیزمن ګامونه پورته کول؛ • په بنارډ ملک، چابهار او نیواشیوا بندرونو کې د اسانتیاوو برابرول (کرایه، کښته کول او بارول) او د نیواشیوا په بندر کې د قرنطین جرایمو څخه معافیت او هندلنګ؛ • د ایران او افغانستان ترمنځ د سوداګریزو اړیکو په برخه کې د شته تضمینونو بیاکتنه او ارزونه او د بې ځایه مواردو له منځه وړل؛ • د موجوده طرزالعملونو له منځه وړلو یا تعدیل کولو لپاره د ایراني لوري سره رغنده خبرې اترې ترسره کول چې اضافي لګښتونه لیرې کړي ځکه چې سوداګرو باندې د ګمرکي طرزالعملونو بشپړولو لپاره ډیر وخت نیسي.

---

۷ - د افغاني موټرو د ټرافیک اندازه د ایراني موټرو په پرتله ډیره ده ، نو د روډ پاس لپاره د افغانانو لخوا ډیرې پیسې ورکول کیږي ، وړاندیز کیږي چې د روډ پاس لیرې شي.

د لاجورد لاره

لومړيتوب	ننګونې	وړاندیز کوي
	• صادرونکو او چلوونکو ته چې له دې لارې سفر کوي د ویزو په ورکولو کې پاتې راتلل؛ • د لاجورد مسیر له لارې د ملکیت لیږد په اړه د دوه اړخیزو او څو اړخیزو ګمرکونو او ترانسپورت تړونونو نشتوالی؛ • لاندې کنوانسیونونو کې د افغانستان نه غړیتوب: - د ویانا کنوانسیون - د کارنت دو پساژ کنوانسیون - (CMR) کنوانسیون • د ترکمن باشي څخه باکو ته او برعکس د بیړی لوړه کرایه؛[8] • د ترکمنستان ګمرکي مالیاتو لوړه کچه.	• د سوداګرو او چلوونکو د اسانتیا لپاره، د دې مسیر د هیوادونو ترمنځ باید د ویزې یو واحد پروتوکول رامینځته شي چې یوې ویزې سره د ننوتلو او وتلو اجازه ولري؛ • په دې مسیر کې د هیوادونو ترمنځ د دوه اړخیزو او څو اړخیزو ترانسپورتي او ترانزیتي تړونونو لاسلیک کول؛ • د ویانا، دوپساژ او CMR کنوانسیونونو غړیتوب اخیستل. • TIR قانون له مخې ، ټول غړي هیوادونه مکلف دي چې خپل ګمرکي طرزالعملونه په مساوي توګه پلي کړي، نو وړاندیز کیږي چې د لاجورد لارې غړي هیوادونه هم پرته له کومې ملاحظې دا پلي کړي. • د ګمرکي ټکسیونو د بیاکتنې او د لاجورد لارې څخه د کار اخیستنې د اسانتیا لپاره د ترکمنستان له لوري سره رغنده مشورې ترسره کول. • په افغانستان کې د ترانسپورتي شرکتونو د ظرفیت د لوړولو په موخه د TIR اکاډمۍ جوړول.

پنځم جدول: په افغانستان کې د ترانسپورت سکټور ننګونې او وړاندیزونه

سرچینه: د افغانستان د سوداګرۍ او پانګونې خونه (د خصوصي سکټور ملي کنفرانس)

[8] - یو طرفه مالیه ۲۷۹ ډالره ده ، په داسې حال کې چې د ترکمن ملکیت مالیه ۶۰ ډالره ده ، که یو د افغانستان او ترکمنستان تر منځ به یو تړون لاسلیک شي، چې افغانستان کولای شي د ترکمنستان له سترو کښتیو هم کار واخلي.

د صنایعو او کانونو سکټور

صنعتونه د کارموندنې او اقتصادي ودې اصلي خوځښتونه دي او د صنعتي فعالیتونو په سوکالۍ سره د ټولنې حرکت لیدل کیدی شي. د متراکمې فزیکي پانګې، طبیعي زیرمو او خامو موادو، کاري ځواک او تخنیکي پوهې په کارولو سره د صنعت وده د دې وړتیا لري چې د بشري ژوند ډیری اړتیاوې چمتو کړي او د ټولنې اقتصادي ودې لامل شي. د ټولنو په اقتصادي پرمختګ کې د صنعت رول او په نړیواله سوداګرۍ کې د هېوادونو ونډه په تېره بیا په تېره پېړۍ کې په پر له پسې توګه ډېره شوې او د ډېرو بشري ټولنو د اقتصادي پرمختګ د انجن په توګه ګڼل کېږي، په داسې ډول سره چې صنعتي هیوادونو ددې وړتیا پیدا کړې چې په پام وړ برخې سره نړیوال تجارت ته لاسرسی ومومي.

په افغانستان کې صنعتي فعالیتونو د پام وړ پرمختګ کړی، خو له بده مرغه د اقتصادي ودې او کارموندنې په برخه کې یې رول د سیمې او نړۍ د نورو هېوادونو په پرتله خورا کم دی. په ټولیز ډول په افغانستان کې صنعتي فعالیت په لاندې څلورو برخو متمرکز دي:

• کان کیندنه او استخراج: د ډبرو سکاره، طبیعي ګاز، مالګه، مایع امونیا، ګچ، کنډنسیټ، مرمر تیږه او نور معدني مواد شامل دي.
• د فابریکې صنعتونه: چې (کیمیاوي صنعت، کوچنی صنعت، د خوړو صنعت، فلزي محصولات، د درملو ډولونه، د لرګیو او کاغذ او چاپ صنعت) برخي پکې شاملې دي.
• برېښنا: چې د اوبو برېښنا، حرارتي برېښنا، ډیزلي برېښنا پکې شامل دي.
• ساختمان: د ودانیو جوړول او د ودانیزو موادو تولید.

افغانستان د غیر الکولي مشروباتو، معدني اوبو، فولادو، پلاستیک او چاپ صنایعو د پام وړ لاسته راوړنې تر لاسه کړې او په ورته وخت کې د غالۍ اوبدلو صنعت په دې هېواد کې د یو ډېر زوړ تاریخ په لرلو سره په نړیواله کچه ځانګړی اهمیت او کافي شهرت ترلاسه کړی. په نړیوالو بازارونو کې په ۲۰۲۱ کې د ۳۱,۷۵ ملیون ډالرو صادراتي ارزښت څخه زیاته وه، په لاندې شکل کې د عمده صادراتي مقاصد راوړل شویدي:

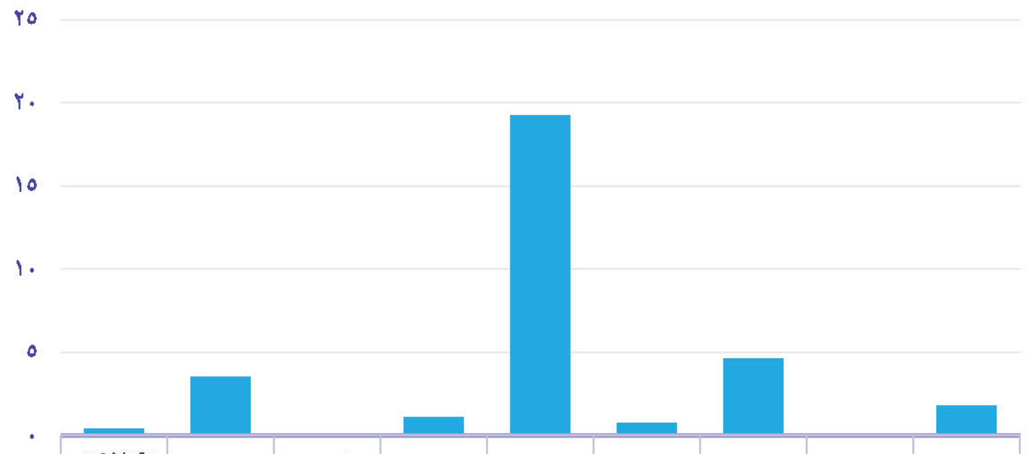

	نو هېوادونه	چین	جرمنی	ترکیه	پاکستان	ایتالیا	انګلستان	امریکا	متحده عربی امارت
د صادراتون ارزښت په میلیونو ډالر	۱,۸۲	۰,۱۲	٤,٦۲	۰,۷٤	۱۹,۲۲	۱,۱۳	۰,۱۲	۳,۵۵	۰,٤۳

شکل ٤: په ۲۰۲۱ کې د غالۍ صادرولو مقاصد او ارزښت (ملیون ډالر) یې

سرچینه: د صادراتو پراختیا او پانګونې ریاست

له بلې خوا د افغانستان طبیعي زیرمې چې ځمکه، اوبه، ځنګلونه او معدني زیرمې په کې شاملې دي، د یوه روښانه، سوکاله او هوسا راتلونکې لپاره یوه هیله ده، د افغانستان د کاني زیرمو ارزښت ۱،۳ تریلیون ډالره اټکل شوی چې د هیواد د اقتصادي ودې او مالي ځان بسیاینې لپاره تر ټولو ښه وسیله ګڼل کیدای شي. د افغانستان د کانونو، نفتو او ګازو زیرمو ته یوه کتنه په لاندې ډول ده:

۶ جدول: د افغانستان کانونو، تیلو او ګازو زیرمو ته کتنه

د افغانستان د طبیعي او معدني زېرمو تر څنګ خصوصي سکټور په افغانستان کې د ډبرو په بېلابېلو ډولونو کې ډېره پانګونه کړې، چې له دې لارې د افغانستان خلکو ته د کار زمینه برابره شوې او په ورته وخت کې یې صادرات هم کړي دي. دا منرالونه به د نړۍ په مختلفو هیوادونو کې شتون ولري که چیرې په ۲۰۲۱ کې د صادراتو ارزښت به ۱۰۴ ملیون ډالرو ته ورسیږي. په مجموع کې د مختلفو ډولونو ډبرو ارزښت او مقدار لاندې لیدلی شئ:

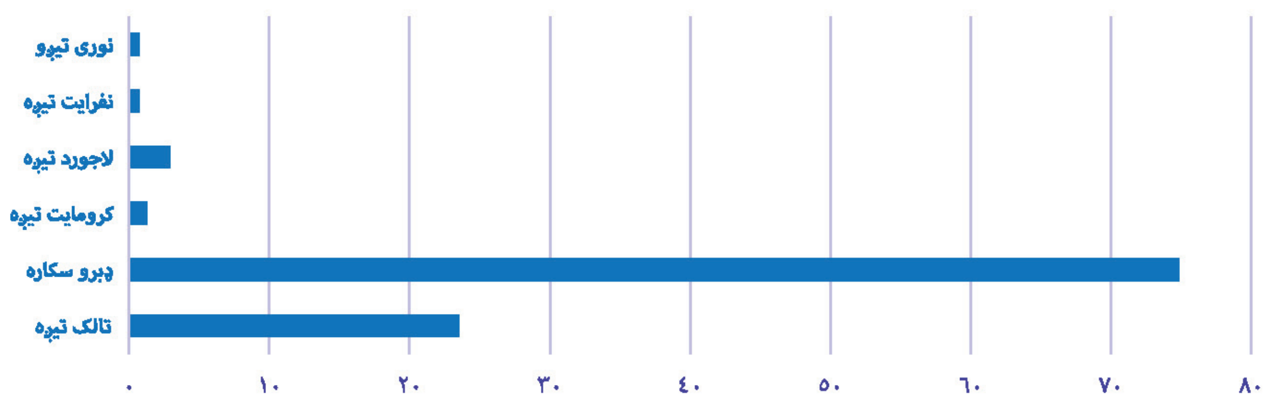

	نورۍ تیږه	نفرایت تیږه	لاجورد تیږه	کرومایت تیږه	ډبرو سکاره	تالک تیږه
په میلیون ډالر ارزښت	۰،۷۲	۰،۷۶	۲،۹۱	۱،۳۲	۷۴،۸۴	۲۳،۵۲

۵ شکل: په ۲۰۲۱ کال کې د افغانستان د ډبرو د صادراتو ارزښت (میلیون ډالر)

سرچینه: د صادراتو پراختیا او پانګونې ریاست (خونه)

سره له دې، د کانونو په ګډون د افغانستان صنعتونه له لویو ننګونو سره مخ دي او د هغو حل کول یقینا د افغانستان د اقتصاد په وده او سوکالی کې مثبت رول لوبولی شي. د دغو ننګونو تر ټولو مهم ټکي په لاندې ډول دي:

لومړیتوب	صنعت	
	ننګونې	وړاندیزونه
د سیمه ییزو او نړیوالو شرایطو په نظر کې نیولو سره برېښنا، اوبو او د سونګ موادو ته د باثباته او ارزانه لاسرسي، د صنعتي پارکونو معیاري پراختیا او کورني تولید لپاره د ملاتړ پالیسۍ له لارې د صنعت دوامداره وده تضمینول	• د هېواد صنعتي پارکونو نه معیاريتوب • په پایداره توګه برېښنا، تیلو او اوبو ته د دوامدار لاسرسي نشتوالی او د دې د تعرفو لوړ قیمت (د هر کیلو واټ برېښنا ٦,٧٠ افغانۍ او په هر متر مکعب اوبو ١٦ افغانۍ). • د حکومت د حمایت په پالیسیو کې ستونزې، په ځانګړې توګه په ورته بهرنیو توکو د ګمرکي محصولاتو په برخو کې، په خامو موادو لوړه تعرفه، د نویو تاسیس شویو صنعتونو او د حکومت مرستندویی لپاره د مالیاتو معافیت. • امنیتي ستونزې (اختطاف، شخصي او شرکتي امنیتي وسایلو او تجهیزاتو ته لاسرسی، او د صنعتي او تولیدي املاکو امنیت). • په کورني او نړیوال بعد کې د هیواد د توکو او محصولاتو د تقاضا کمول. • د سیمې او نړۍ د هیوادونو لخوا د کورنیو تولیدي صنعتونو په لور د ډمپ کولو او قاچاق کولو پالیسی. • په هیواد کې بانکي، مالي او بیمې خدماتو ته د لاسرسي نشتوالی. • د کورنیو تولیداتو لپاره د نړیوالو معیاري کوډونو ثبتولو کې پاتې راتلل. • د صنعت سکټور اړتیاوو سره سم مسلکي او روزل شوي کارګرانو ته د لاسرسي نشتوالی. • د ټولو شته صنعتي پارکونو له جوړېدو وروسته د خدماتو نشتوالی او د هېواد په ډېرو ولایتونو کې د صنعتي پارکونو نشتوالی. • د کورنیو تولیداتو د بهرنی سوداګرۍ په برخه کې ننګونې (د نندارتونونو او ویزو جوړول، د بهرنیو مشاورینو لپاره د ویزو محدودیتونه). • د ځنګلونو په برخه کې شته ستونزې او د هېواد د لرګیو په صنعت کې د هغې کارول.	• د صنعتي پارکونو معیاري کول، په ځانګړې توګه (د شنو ساحو، سړکونو او ډهلیزونو، خندقونو، کلینیکونو، محافظتي دیوالونو او کانالیزاسیون) له لارې. • تعرفو ته یې د بیا کتنې په شمول د برېښنا او اوبو بنسټیز او دوامداره لاس رسی چمتو کول او د سونګ موادو لګه د ډېرو سکرو او د تیلو تیلو بیاکتنه ترسره کول. • د محافظت یو روښانه او د تطبیق وړ پالیسي رامینځته کول چې یو شمېر عناصر لکه تعرفې او په ورته بهرني توکو موسمي او ګمرکي محافظت محصولاتو، په خامو موادو د ګمرکي محافظت تعرفې ، د نوي تاسیس شوي صنعتونو او دولتي مرستیالانو لپاره د مالیاتو معافیت پکې شامل وي. • د صنعتکارانو او د هغوی د صنایعو په شمول د امنیتي ستونزو حل کول (د اختطاف د مخنیوي لپاره د مناسبو حل لارو جوړول، د صنعتکارانو لپاره د امنیتي ساتونکو او نورو امنیتي وسایلو برابرول او د صنعتي املاکو امنیت د تامین په ګډون له ښار څخه بهر د صنعتي فابریکو د امنیت په برخه کې فعالیت). • د لاندې لارو پوسیله د کورنیو تولیداتو لپاره د تقاضا زیاتوالی (د کورنیو صنایعو او محصولاتو سره د حکومت قراردادونو ترسره کول، بازار موندنه، د سیمې او نړۍ هیوادونو سره د سوداګریزو تړونونو ترسره کول، د تادیاتو لیږد، سبسایډي او په ممکنه لارو د کورنیو تولیداتو کیفیت لوړول). • د بې کیفیته توکو او محصولاتو د واردولو د مخنیوي او د ناقانونه پولو کنټرول له لارې د دمپنګ د قانون جوړول او بشپړول او د قاچاق کنټرول. • په موجوده برخو کې د بانکدارۍ ستونزې حل کول، په مناسبه بیه مالي خدماتو ته د اسانه لاسرسی تسهیلول، او په افغانستان کې د بیمې صنعت پراخول او رقابتي کول. • د کورنیو تولیداتو او محصولاتو لپاره د نړیوالو معیاري کوډونو ثبتول. • په هیواد کې د صنعتی سکټور د اړتیاوو د پوره کولو په موخه د ماهرو کارګرانو د روزلو په موخه د تخنیکی او مسلکی پروګرامونو پراختیا او اجرا کول. • په شته صنعتي پارکونو کې د لازمو خدمتونو وړاندې کول او په هغو ولایتونو کې چې صنعتي پارکونه نه لري د نوي صنعتي پارکونو جوړول. • د بهرنۍ سوداګرۍ په وړاندې د شته ننګونو حل کول، په ځانګړې توګه د کورني او بهرني خصوصي سکټور لپاره د ویزو صادرول، د بهرنیو تخنیکرانو او متخصصینو په ګډون، د نندارتونونو، B۲Bs او کنفرانسونو جوړول. • په ولایتونو کې د بې کنټروله ځنګلونو د وهلو مخنیوی او په هیواد کې د خصوصي سکټور د قانوني فعالیتونو لپاره د جوازونو صادرول.

لاسي صنايع او غالۍ

لومړیتوب	ننګونې	وړاندیزونه
	• د معياري او كافي صنعتي پاركونو نشتوالی. • د فرصت طلبه كسانو لخوا په هيواد كې د ټيټ كيفيت غالۍ او خامو موادو واردول. • د غالۍ او لاسي صنايعو لپاره په ملي او ټيټه كچه د جامع او اغيزمن بازار موندنې پلان نشتوالی. • د صنعت د پياوړتيا لپاره د مناسب داخلي هڅونې كڅوړې نشتوالی. • په هېواد كې د غالۍ اوبدلو د صنعت د رقابت كموالی د ورته بهرنيو توكو د واردولو له امله دی. • د غالۍ د صادرولو لپاره د مناسبې زمينې نشتوالی. او د هېواد په اوسنيو حالاتو كې د لاسي صنايعو برخليک. • د سيمې او نړۍ له هېوادونو سره د سوداګريزو اړيكو په برخه كې ستونزې، په ځانګړې توګه د ويزو په صادرولو كې.	• په هېواد كې د شته غالۍ اوبدونكو صنعتي پاركونو معياري كول، په هېواد كې د ياد شوي صنعت له اړتيا سره سم د نويو صنعتي پاركونو جوړول او پراختيا. • د غالۍ اوبدلو د ټيټ كيفيت د خامو موادو د قاچاق او واردولو مخه نيول ترڅو په نړيوالو بازارونو كې د افغاني غاليو شهرت ته زيان ونه رسيږي. • په هيواد كې د غالۍ او لاسي صنايعو لپاره د بازارموندنې يو منظم او هراړخيز پلان او پروګرام جوړول چې په نړيوالو نندارتونونو كې د اړوندو سكټوري لوبغاړو د ګډون په شمول د كورنيو او بهرنيو نندارتونونو د ترسره كولو زمينه برابره كړي. • د وزيرانو شورا لخوا تصويب شوي ٦٪ هڅونې بشپړ پلي كولو له لارې د مناسبو كورنيو هڅونې كڅوړو رامينځته كول، د هيواد په غالۍ د دولتي دفترونو تجهيز كول، د صنعت په برخه كې د كوچنيو او متوسطه پروژو ملاتړ، د قالينو لپاره د اړتيا وړ وړيو د صادرولو منع كول، په هېواد كې د غالۍ نقاشي انستيتيوت جوړول او د اړوندو صنعتونو د پروسس كولو بشپړې اسانتياوې چمتو كول. • د ګمركي محافظت تعرفو د لګولو په ګډون د ورته بهرنيو محصولاتو د قاچاق او غير كنټرول شوي وارداتو د مخنيوي له لارې د هيواد د غاليو د صنعت د سيالۍ وړتيا ملاتړ كول. • د نړيوالو سوداګريزو تړونونو په پايله كې د غالۍ صادرولو او همدارنګه د هيواد د هوايي دهليزونو د بيا فعالولو لپاره د مالي او تخنيكي ملاتړ له لارې د غالۍ صادرولو اسانتياوې.

استخراجي صنايع (کانونه)

لومړيتوب	ننګونې	وړانديزونه
د استخراجي صنايعو د پراختيا لپاره د معياري ملاتړ د پاليسيو جوړول، د زيربنايي اسانتياوو او د قراردادونو په پايله کې د اسانتياوو برابرول	• په شته تقنيني اسنادو کې د لازمو اسانتياوو نشتوالی. • د کانونو په سکټور کې د معياري زيربناوو امکاناتو نشتوالی. • نړيوالو بازارونو ته د لاس رسي او د استخراجي صنايعو د سيالۍ په برخه کې ستونزې. • په استخراجي صنايعو کې د معياري ارزښت سلسلې نشتوالی. • په هيواد کې د کانونو غير معياري او خپلسری استخراج. • د هيواد د کانونو په سکټور کې د کورنيو او بهرنيو پانګونو د راجلبولو لپاره د يوې پراخې نقشې لارې نشتوالی. • د اکتشاف، استخراج، پروسس او د چاپېريال اغيزو لپاره د مناسب تخصصي او تخنيکي ظرفيت نشتوالی.	• د اړينو اسانتياوو د برابرولو لپاره د موجوده تقنيني سندونو تعديل او د عامه او خصوصي مشارکت له لارې د اکتشاف، استخراج، پروسس، د کانونو د ساحو د بندولو او د هغې د چاپېريال د اغيزو او د ساختمان د معياري کولو او د قراردادونو د مسودې لپاره د يو اغيزمن قانوني چوکاټ رامنځته کول. • د کان کيندنې سکټور د تاسيساتو او زيربنايي خدماتو پراختيا لکه: • د کان کيندنې لپاره د بنسټيزو تاسيساتو (اوبو، سړکونو، بريښنا، کلينيکونو ...) جوړول. • په هېواد کې د دغو صنايعو د لا رقابتي کولو په شمول، د افغانستان د کاني محصولاتو لپاره نړيوالو بازارونو ته د لاسرسي په برخه کې د اړينو اسانتياوو برابرول. • په هيواد کې د استخراجي صنايعو د ارزښت سلسلې د رسولو لپاره د اسانتياوو برابرول. • په هيواد کې د غير معياري او خپلسري کان کيندنې مخنيوی. • د استخراجي صنايعو له فعالينو سره په همغږۍ د يوې هراړخيزې لارې نقشه جوړول چې لاندې کارونه پکې شامل دي: - د قراردادونو د ګټو ساتنه او حفاظت او د پانګونې تضمينول. - د امکاناتو مطالعه او د پانګونې فرصتونو معرفي کول - په قراردادونو کې د حساب ورکونې او روڼتيا تضمينول - د اقتصادي شرايطو په پام کې نيولو سره ټولنيز مشارکت چمتو کول. - د مالي هڅونې په شمول د مالياتو مستحکم رژيم. • د هيواد د استخراجي صنايعو د اکتشاف، استخراج، پروسس او د چاپېريال د اغيزو د څارنې په برخه کې د تخصصي او تخنيکي ظرفيتونو لوړول.

قيمتي او نيمه قيمتي ډبرې

لومړيتوب	ننګونې	وړانديزونه
	• د قيمتي او نيمه قيمتي ډبرو د صادراتو کړنلاره ودرول.	• د قيمتي او نيمه قيمتي ډبرو په صادرولو کې د نوي تعديلاتو سره د اسانتيا لپاره طرزالعمل پلي کول يا اړين سمونونه راوستل.
	• د نفريت ډبرو لوړ محصول او ريالیتي.	• د نفريت ډبرې د موجوده ريالیتي نرخونو او محصولاتو معاينه او تنظيم کول ترڅو د سيمې او نړۍ د هيوادونو په تناسب په هيواد کې د رقابت صنعت وده وکړي.
	• په هيواد کې د کانونو د قراردادونو په پای ته رسولو او دوام کې ستونزې.	• د لاندې مواردو کې په پام کې نيولو سره د قرارداد کولو موجوده ميکانيزم بياکتنه (د دولت په مشارکت سره په سهامي توګه لوی مقياس لرونکی کانونه، د خصوصي سکټور لخوا د متوسط کچې کانونه او کوچني مقياس کانونه کوچنيو او حرفوي کان کيندونکو ته).
	• د مرمرو د صادراتو د تعرفې په اړه د سترې اقتصادي شورا د ۱۳۹۷ کال د پنځمې ګڼې پرېکړې د حکمونو نه مراعات.	• د تعرفې له ۳,۸۹ سلنې څخه يو سلنې ته د راټیټولو په برخه کې د عالي اقتصادي شورا د ۱۳۹۷ کال د پنځمې نيټې د پريکړې پلي کول.

ډبرو سکاره

لومړیتوب	ننګونې	وړاندیزونه
	• په بندرونو کې د ډبرو سکرو د صادرولو پر مهال ستونزې، لکه د پرله پسې تم کیدو له امله لوړ لګښتونه او بل لوري ته د قرارداد سره سم مقابل لوري د محمولې په خپل وخت نه تحویلیدل. • د ریالیتي د تعرفو لوړولو په برخه کې زیات لګښتونه (د هغو شرکتونو په ګډون چې په داوطلبانه توګه یې قراردادونه ګټلي دي[۹])، د صادراتو تعرفې، او په ټولو منرالونو په مساوي توګه د تعرفو لوړول. • د پخواني حکومت له خوا د اکثرو موجوده رسمي قراردادونو په تمدید کې پاتې راتلل، چې د دوی د فعالیتونو د بندیدو لامل شوی دی. • د ډبرو سکرو بار وړونکي لارې چې د روډپاس هم لري، پاکستان ته په ځانګړې توګه د پکتیا او خوست ولایتونو له لارې اجازه نه ورکول کیږي.	• له پاکستان سره په بندرونو کې د ډبرو سکرو د صادراتو په برخه کې د ستونزو د حل په موخه د دغه هېواد د ډبرو سکرو د محصولاتو د پرله پسې بندېدو او پر وخت د قرارداد له لارې د صادراتو د مخنیوي په موخه لاندې کړنې باید ترسره شي: - د ګمرکي طرزالعملونو اسانه کولو او تخنیکي او بشري ظرفیت لوړولو لپاره رغنده خبرې اترې. • له دې لارې د ډبرو سکرو لګښتونه کمول: - ډبرو سکرو پورې اړوند ریالیتي کمول. - د سکرو د موقعیت او کیفیت په پام کې نیولو سره د سکرو د تعرفو ټاکل. • د قراردادي شرکتونو په فعالیتونو کې د زیانونو او نور ځنډ مخه نیول: - موجوده رسمي قراردادونه پراخول. - د تعلیق شویو کلونو په تناسب د قراردادونو تمدید. • د پاکستان له دولت سره د خبرو اترو په پایله کې د ډبرو سکرو څخه بار وسایطو ته چې روډپاس ولري، د تردد زمینه مساعدول.

۹ - د هغو شرکتونو لپاره چې په داوطلبانه توګه یې قرارداد ګټلی وي او د استخراج اړوند ټول فعالیتونه یې په معیاري ډول ترسره کړي وي، او هغه خواوې چې د استخراج فعالیتونه په غیر معیاري ډول او پخپله ترسره کوي، د ورته سود نرخ لوړول دې، عادلانه نه ده او وړاندیز باید په پام کې ونیول شي.

د ټالک ډبره

لومړيتوب	ننګونې	وړاندیزونه
	• د ریالیټي بیو د زیاتوالي له امله په نړیوالو بازارونو کې د ټالک د رقابت کموالی (له ۶۵۰ څخه تر ۱۸۰۰ افغانیو پورې). • قراردادونو ته په لومړیتوب ورکولو کې ستونزې. • د هېواد په بندرونو کې د ټالک ډبرې د صادراتو پر مهال ستونزې.	• د لاندې لارو چارو په رعایتولو سره د ټالک ډبرې په رقابتي کولو مثبت خوځښت منځته راځي: - په هیواد کې د معیاري پروسس اسانتیاوې برابرول. - د سیمې په هیوادونو کې د ریالیټي ټالک ډبرې بیاکتنه او د هغې په تناسب د املاکو رقابتي وضعیت. - د پروسس شوي ټالک څخه د ریالیټي وضع کول او ترلاسه کول. • له هر ډول سیاسي ملحوظاتو پرته د معیاري پروسس اسانتیاو سره فابریکو ته د ټالک ډبرو د قراردادونو لومړیتوب ورکول. • له پاکستان سره د سوداګرۍ د دوامداره تعلیق ننګونه له دې لارې حل کېدلی شي: - د دواړو خواوو د بندرونو او ګمرکي چارو د اجرا کولو او اسانتیاوو برابرول. - د صادراتي محصولاتو د استفادې له مخې د تورخم د بدیل بندرونو (سپین بولدک، غلام خان، ډنډ پټان او راه خرلاچي) له لارې د هېواد د سوداګریزو محصولاتو دوام.

۷ جدول: په افغانستان کې د صنعت او کانونو د سکتور ننګونې او وړاندیزونه

د خدماتو سکتور

د خدماتو سکتور له ۲۰۰۲ کال راهیسې د افغانستان په اقتصاد کې مهم او کلیدي رول لوبولی او د کارموندنې په برخه کې یې د پام وړ ونډه لرلې ده. د دې سکتور عواید ۵۷۳,۳٤ میلیارده افغانیو ته رسېدلی او په ۱۳۹۸، ۱۳۹۹ او ۱٤۰۰ کلونو کې یې په ناخالص تولیداتو کې یې ونډه په ترتیب سره ۵۵,۵٪ ، ۵٤,۷٪ او ٤٦,۵٪ ته رسیدلې. خدماتي سکتور تر ۱۳۹۸ لمریز کال پورې په هېواد کې یو له خورا بنسټیزو اقتصادي سکتورونو څخه و؛ خو په دې وروستیو کې یې وده منفي راپور گزارش شوې. د ۱۳۹۹ هجري لمریز کال په پرتله په ۱٤۰۰ هجري لمریز کال کې یې وده ۳۲,۷٤- ته رسیدلې.[11]

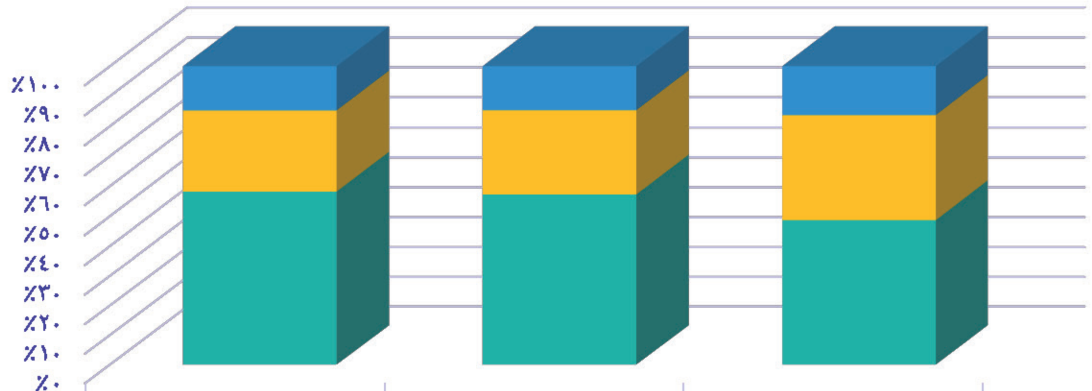

	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱٤۰۰
صنعت	۲۰٦۵۹۷,۵	۲۱۷۱۱۰,۹	۱۹۲۱۹۰,٤
کرنه	۳۷۸۷۷۳,۳	٤۱٤۹۹۲,٤	٤۱۲۸۱٦,٤
خدمتونه	۸۱۵۲۲٦,۳	۸٤٦۱۸٦,۷	۵۷۳۳٤۲,۱

٦ شکل: د افغانستان په ناخالص تولید کې د خدماتو سکتور ونډه (ملیون افغانی)

سرچینه: د افغانستان احصایوي کلنی کتاب (لومړی چاپ) ۱٤۰۰

بانکي خدمتونه په هیواد کې د خصوصي سکتور د فعالیتونو په وده کې د یو مهم عنصر په توگه ځانگړی اهمیت لري او د هیواد په اقتصادي معاملاتو کې حیاتي رول لوبوي. دغه سکتور د ناخالصو تولیداتو شاوخوا ۱۹,۹ سلنه جوړوي.[12] اما د بانکداری مختلف شاخصونه څخه داسی ښکاری چې افغانستان په بانکدار خدماتو کې په مناسب وضعیت کې قرار نلري. څکه چې د پور ورکوونکو او پورونو کچه یې مخ په کمیدو ده او په دې بانکداری د کارموندنې او استخدام چارې هم له رکود سره مخ دي. د بانکی سکتور عمده شاخصونو ته په لاندې ډول یو ټولیز نظر اچوو:

۱۱ - د افغانستان احصایوي کلنی کتاب (لومړی چاپ) ۱٤۰۰

۱۲ - د پیسو د پالیسی میاشتنی راپور (د پیسو شاخصونو او مالي نظارت کې پرمختگونو ته لنډه کتنه) غویی، ۱۳۹۹

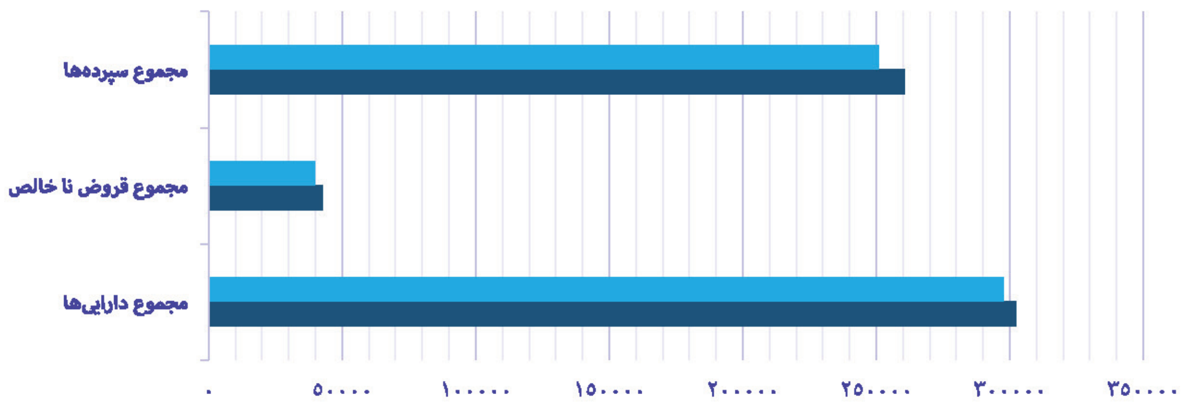

	مجموع سپرده‌ها	مجموع قروض نا خالص	مجموع دارایی‌ها
۲۰۲۰	۲۵۰۹۶۶	۳۹۷۷۲	۲۹۷۶۵۴
۲۰۱۹	۲۶۰۵۵۸	۴۲۸۰۹	۳۰۲۲۹۴

۷شکل: په افغانستان کې د ۲۰۱۹ او ۲۰۲۰ کلونو په اوږدو کې د بانکدارۍ عمده شاخصونو ته یوه کتنه

سرچینه: د ۱۳۹۹ کال د ثور میاشتې د پولي سیاست میاشتنی راپور (د پولي شاخصونو او مالي څارنې په برخه کې پرمختګونو ته لنډه کتنه)

د بانکي خدمتونو ترڅنګ، افغانستان د روغتیا او د خصوصي لوړو زده کړو د موسسو په برخه کې هم د پام وړ پرمختګونه رامنځته شوي. د خصوصي لوړو زده کړو په مرکزونو کې ۴۵۰۰۰۰۰ (څلور میلیونه پنځه سوه زره) امریکایي ډالره پانګونه شوې او په افغانستان کې یې شمېر ۱۴۳ مرکزونو ته رسېدلی دی. او دغه مرکزونه په دې توانیدلي چې ټولنې ته ۱۳۰۰۰ روزل شوي او مسلکي کادرونه وړاندې کړي، چې ۲۱۰ زره محصلین په کې په زده کړو بوخت دي او شاوخوا ۳۰ زره کسان پکې دندې اجرا کوي. د روغتیا په برخه کې هم د افغانستان خصوصي سکتور د پام وړ پرمختګ کړی، چې په عمومي ډول یې د پانګونې کچه شاوخوا څلور میلیارده ډالرو ته رسېږي، چې له دې جملې څخه د هېواد په ۵۵۶ خصوصي روغتونونو او کلینیکونو کې شاوخوا یو میلیارد ډالر پانګونه شوې ده او پکې د ۴۱,۰۰۰ خلکو لپاره دندې رامینځته شوي او دغه سکټور توانیدلی چې د افغانستان ۶۹٪ د روغتیایي خدماتو عرضه کول تر پوښښ لاندې راولي او د دې لامل شوی چې بهر ته د ۸۰۰ ملیون ډالرو د ایستل کېدو مخنیوی وکړي.[۱۳]

لکه څنګه چې پورته مو ولوستل، په افغانستان کې د اقتصادي ودې، کارموندنې او عامه هوساینې په برخه کې یې د خدمتونو رول خورا مهم دی، چې د اړوندو بنسټونو له زیاتو هڅو سره سره لا هم دغه سکټورونه له ګڼو ستونزو سره لاس او ګریوان دي، او باید د لویو اقتصادي برخو د اغېزمنتوب د زیاتوالي لپاره باید ورته پاملرنه وشي. د دې مشکلاتو لنډیز په لاندې ډول دی:

۱۳ - د افغانستان د خصوصي لوړو زده کړو د مرکزونو او د خصوصي روغتیایي خدمتونو وړاندې کوونکو اتحادیه

بانکداري

لومړيتوب	ننګونې	وړانديزونه
معياري او معاصر بانکي خدمتونو ته لاسرسی او پراختيا، د سوداګريزو بانکونو د رقابت ساتل، د اسانه پورونو ورکول، د اغېزمنو پولي او مالي پاليسيو په پلي کولو سره د پولي ارزښت ثبات او د مالي بازار تامينول.	• په هيواد کې د اقتصادي فعالينو ترمنځ د بانکي خدماتو د ترويجولو نشتوالی. • په هيواد کې د بانکي فعاليتونو په اړه په لوړې کچې باور کميدل. • په بانکونو کې د نقدينګی ستونزې. • د مرکزي بانک د بهرنيو اسعارو د زيرمو کنګليدل. • په سختی سره د بانکي پورونو اخيستل. • په بيړني حالت کې د بانکونو د مالي ملاتړ نشتوالی. • په هيواد کې د بريښنايي تادياتو سيستم نشتوالی. • په کورنی او نړيواله کچه د بانکونو تر منځ په اړيکو کې شته ستونزې. • د اسلامي بانکدارۍ د سيستم په وده کې د لازم ملاتړ نشتوالی. • د بانکونو لوړ امنيتي لګښتونه.	• د ټولو پولي معاملو اجرا کول لکه د معاشونو تاديه، د ګمرکي محصولاتو او مالياتو راټولول، د قراردادونو مالي تاديات، فيسونه، د بيلونو ډولونه او نور توکي د بانکونو له لارې او په ورته وخت کې د ملګرو ملتونو او نورو مرستو لېږد بايد د بانکوني منځګړيتوب له لارې ترسره شي. • د يوې منظمې ستراتيژيکې بانکدارۍ پلان په چمتو کولو سره د هيواد د اقتصادي فعالينو ترمنځ د بانکدارۍ باور بيرته رامنځته کول، د مرکزي بانک د زيرمو بيرته تاديه کول او د پولي او مالي پاليسيو وده، د بانکونو پولي ظرفيت او نقدينګي، د بانکونو اړيکو او د ډله ايزو رسنيو او نورو رسنيو له لارې د بانکي محدوديتونو کمول. • د دولت او اړوندو نړيوالو بنسټونو په همکارۍ د مرکزي بانک له خوا د هېواد د دولتي او خصوصي سوداګريزو بانکونو د نقدينګۍ د ستونزو حلول. • د افغانستان د بهرنيو اسعارو د زيرمو ازادول، يا لږ تر لږه د هغې يوه برخه ازادول، تر څو په هيواد کې د سوداګريزو بانکونو له خوا د بهرنيو اسعارو د خدمتونو د وړاندې کولو په برخه کې د يوه مثبت پرمختګ لامل شي. • د يوه ګډ کميسيون د جوړولو له لارې چې د افغانستان بانک، ماليې وزارت، اړوندو امنيتي بنسټونو، اقتصادي کميسيون، محکمه او حقوق، خصوصي سکټور (خونې او اتحاديې) نور استازي، اړونده بنسټونه او د اړتيا په صورت کې ور استازو په ګډون د کميسون په ايجادولو سره د ستونزمنو پورونو اسانتياوې رامنځته کول. • د بانکونو مالي ملاتړ له کورنيو او نړيوالو سرچينو څخه د مرستندويانو په چمتو کول تر څو د بانک عملياتي لګښتونه ورسره کم او د بانکونو د بريښنا او امنيت لګښتونو کې سبسايډي ورکړي. • د اړوندو بنسټونو په همکارۍ په افغانستان کې د افغانستان د تادياتو د سيستم (APS) د تطبيق په ګډون د الکترونيکي تادياتو د سيستم پراختيا. • د کورنيو بانکونو ترمنځ د اړيکو د پراخولو لپاره د لارو چارو تقويه کول او د ځينو اغېزمنو اقداماتو لکه له بهرنيو بانکونو سره د بين البانکي اړيکو منځه راوړل، چې بايد دغه هدف د سياسي خبرو اترو له لارې چې دولت او د خصوصي سکټور يکې ګډون ولري، ترسره شي. • په هيواد کې د يو مناسب پليټ فارم په رامينځته کولو سره د قانوني چوکاټ رامينځته کول او د اسلامي پورونو او پانګوونې راکړې ورکړې په شمول د اسلامي بانکدارۍ خدماتو پراختيا. • د بانکونو د امنيت لګښتونو کمولو لپاره مناسب حل لاره غوره کول او د عامه محافظت ملي تصدی مشرتابه سره د بانکونو اتحاديې د شريک لګښت پانې په اړه معقول پريکړې ترسره کول.

د پيسو خدمتونه

لومړيتوب	ننګونې	وړانديزونه
په ځانګړې توګه د پولي تضميناتو او پولي خدماتو د شرکتونو (صرافيو) د جوازونو په تمديدولو سره د پيسو بازار د چارو تنظيم او بهتره کول	• د بانکدارۍ او پولي فعاليتونو اړوند تقنيني اسنادو سره د مرکزي بانک د نوي مقرراتو تضاد.[14] • د شرکتي جواز نوي کولو کې ستونزې (د پيسو تضمين، د جواز نوي کولو طرزالعمل او د پولي خدماتو چمتو کوونکو او د افغانستان بانک ترمنځ د همغږۍ نشتوالی). • په هېواد کې د بانکونو له خوا د پولي خدمتونو وړاندې کوونکو ته د پيسو په ورکولو کې ستونزې. • د هيواد په بازارونو کې د مندرس پيسو شتون. • د مالياتو په ورکولو کې ستونزې.	• لکه څنګه چې نوی مقررات د بانکي فعاليتونو او پولي خدماتو پورې اړوند د تقنيني اسنادو له احکامو سره په ټکر کې دي، پخوانی موجوده سيستم بايد لړترلږه د راتلونکو ۳ کلونو لپاره پلي شي. • د شرکت د جواز د نوي کولو لپاره د اړينو اسانتياوو رامنځته کول، چې په کې د پيسو تضمين، اړونده طرزالعملونه او د پولي خدماتو چمتو کونکو او مرکزي بانک ترمنځ بشپړه همغږي شامله وي. • د هېواد مرکزي بانک دې له اړوندو بنسټونو سره په همغږۍ د پولي خدمتونو د وړاندې کوونکو د پيسو د ورکړې په برخه کې اغېزمن تصميم ونيسي او د خپلو ورځنيو راکړو ورکړو په ترسره کولو کې دې د پولي سرچينو د کمښت د مخنيوي لپاره عملي اقدامات وکړي. • څرنګه چې مختلف مقدارونه په پولي معاملو کې په پراخه کچه پلورل کيږي، نو وړانديز کيږي چې د پيسو خدماتو چمتو کونکو ته نسبتا ښه کيفيت پيسې ورکړل شي. • د پولي خدماتو چمتو کوونکو له لورې د وړاندې تاديه شوې ثابتې ماليې (چې له ۱۳۹٦ څخه تر ۱٤۰۰ هـ ش پورې تاديه شوې) د تصفيه کولو چارې بايد اصلي ماليې ته ترسره شي او له دې وروسته په هغه صورت کې چې د دريو کلونو لپاره د پخواني موجوده سيستم سره سم تمديد وکړي، نو بايد ثابته ماليه ورته وټاکل شي.

۱٤ - د مرکزي بانک نوې مقرره د پولي خدمتونو وړاندې کوونکو ته په بانک کې د ٥ ميليونه افغانيو د تضمين لپاره شرايط برابروي.

عالي خصوصي زده کړې

لومړیتوب	ننګونې	وړاندیزونه
د مناسبو اسانتیاوو او زیربناوو په برابرولو سره د تخصصي، تخنیکي، مسلکي او فني ظرفیتونو د لوړولو په موخه د معیاري ملاتړ د پالیسیو وضع او تدوینول.	• د خصوصي لوړو زده کړو په حقوقي اسنادو کې د ستونزو شتون. • د خصوصي لوړو زده کړو لپاره د حکومت د ملاتړ نشتوالی. • د زیربنایي امکاناتو د نشتوالي له امله ستونزې. • دولت ته د تادیاتو په برخه کې د ستونزو شتون.	• له اړوندو بنسټونو سره په همغږۍ د خصوصي لوړو زده کړو اړوند د تقنیني اسنادو د موادو بیا کتنه او تعدیل. • د دوی د فعالیتونو پراختیا او ایجادولو بهیر په شمول د خصوصي لوړو زده کړو د کیفیت لپاره د دولت ملاتړ. • د معیاري تعلیمي مرکزونو د جوړولو او په ټولو ښوونیزو اسانتیاوو او لابراتوارونو سمبال د ځمکې مهیا کولو په ګډون د زیربنایي اسانتیاوو په برابرولو کې سبسایډي. • د مالیاتو او بریښنا سپما په شمول چې لږ تر لږه د صنعتي فابریکو سره سم واوسي، د خصوصي لوړو زده کړو موسسو ته د دولتي تخفیف او معافیت ورکول.

روغتیا

لومړیتوب	ننګونې	وړاندیزونه
د اړونده قوانینو تسهیل او ریفورم، زیربنایي او ګمرکي حمایتونه، په بازار کې د ښې کیفیته درملو د تولید او واردولو مخنیوی	• د خصوصي روغتونونو د جوړولو او د درملو د عمده پلورنځیو لپاره د جوازونو په ورکړې او واردولو کې په برخه کې د ستونزو زیرووونکو مقرراتو وضع او تطبیقول. ⓯ • په افغانستان کې د روغتیا سکتور لپاره د زیربنایي تاسیساتو محدودیت لکه ځمکې، بریښنا او اوبو ته محدود لاسرسی. • په افغانستان کې د ټیټ کیفیت لرونکي درملو د اسانه وارداتو شتون. • په هیواد کې د طبي وسایلو او تجهیزاتو د واردولو لپاره د هڅونې کڅوړو نشتوالی. • په هیواد کې د تقاضا په نسبت د درملو د مارکیټ ټیټ ظرفیت. • په هیواد کې د اجازه لرونکو درملو د واردولو د کتاب لست په اړوند شته ستونزې. • په هیواد کې د معیاري حوزوي لابراتوارونو نشتوالی. • د طبي تجهیزاتو او درملو په ترخیص کې د ګمرکونو ستونزې. • د د بهرنیو حکمي او حقیقي اشخاصو لخوا د جواز ترلاسه کولو لپاره د مناسبو شرایطو نشتوالی.	• د داخلي روغتیایي اړتیاوو د پوره کولو او اړوند سکتور ته د لازمو اسانتیاوو د رامنځته کولو په موخه د خصوصي روغتونونو د جوړولو، د طبي درملو د واردولو او د درملو عمده پلورونکو او پرچون پلورونکو ته د جوازونو ورکړې په اړه د تقنیني سندونو تعدیل. • د هیواد په ښارونو او په ځانګړې توګه د افغانستان په لویو ښارونو کې په مناسبه بیه د خصوصي روغتونونو د جوړولو لپاره د ځمکې د ویش په ګډون د اساسي او زیربنایي اسانتیاوو او اسانتیاوو برابرول او ورته په مناسبې بیې سره د دوامداري بریښنا تامینول. • د ټیټ کیفیته درملو د قاچاق د مخنیوي په شمول د ټیټ کیفیته درملو د واردولو پرسر د لوړ جریمې وضع کول. • په هیواد کې د هڅونې اسانتیاوو د برابرولو په موخه د درملو او طبي وسایلو او تجهیزاتو په واردولو کې اسانتیا رامنځته کول. • د اړوندو بنسټونو لخوا د اغیزمنو تدبیرونو د نیولو او پلي کولو له لارې هیوادوالو لپاره د اسانه لاسرسي، حفظ الصحې او مناسبو نرخونو لپاره د هیواد د درملو مارکیټونو اشباع کول. • د درملو د مجاز لیست کتاب پورې اړوند ستونزې څېړل او د هغې له لارې ننګونو ته د رسیدو لپاره لکه د نویو درملو د رسیدونو فورمو ثبتول، د نویو درملو فورمولیشن او د مجاز درملو اعلانول. • په لنډه موده کې په ځانګړې توګه د هیواد په مهمو سوداګریزو او اقتصادي زونونو او په ټوله کې په هیواد کې د درملو د کیفیت د معلوملو لپاره د معیاري لابراتوارونو جوړول. • د درملو ګمرکي طی مراحلو ته لومړیتوب ورکول، تر څو د خرابیدو مخنیوی یې وشي. • په هیواد کې د معیاري روغتیایی خدماتو د وړاندې کولو لپاره د بهرنیو حقیقي او حکمي اشخاصو د جواز ترلاسه کولو او راجسټریشن پروسې اسانه کول.

۱۵ - د ۵۰ متره مربع دفتر مساحت په شرایطو کې د عمده پلور جواز ورکول، د ۳۰ درملتونونو تصدیق او د ۳۰ ملیون افغانیو تضمین.

ملکي هوايي چلند

لومړیتوب	ننګونې	وړاندیزونه
په پرمختللیو وسایلو سره د هوایي ډګرونو تجهیزول، د پرسونل د تخنیکی ظرفیتونو لوړول، د هوایي حریم د د ترافیکو اغېزمن مدیریت، د معیاري خدماتو وړاندې کول او د کارګو مدیریت کول او د موجوده هوایي قراردادونو بیا کتنه	• د ملکي هوانوردۍ لپاره د کوویډ-۱۹ له امله رامنځته شوې ستونزې او په نړیوالو الوتنو کې محدودیتونه. • د دولت له لورې د داخلي پانګونې د اصل ملاتړ سره د (Open Sky) پالیسی مخالفت. • په هیواد کې د هوایي ډګرونو د لوړو فیسونو، لوړو وضع شویو مالیاتو او د الوتکو تیلو د لوړو بیو په پرتله په عوایدو او د ملکي هوایي چلند لوړو لګښتونو کې د پام وړ کمښت. • د هېواد د هوایي ډګرونو فعالیتونه د لمر راختو څخه تر لمر لوېدو پورې محدودیدل. • د نړیوالو پیسو لیږد شبکو له لارې د پیسو د لیږد په برخه کې ستونزې. • عامه او خصوصي هوایی شرکتونو ته دوه ګونی امتیازات ورکول. • د لنډ مهاله او اوږد مهاله پورونو د برابرولو لپاره د اسانه شرایطو نشتوالی. • په هیواد کې د نړۍ د هیوادونو د قونسلګرۍ فعالیتونو کمیدل.	• کوویډ - ۱۹ شرایطو سره سم اړونده اړتیاوو رفع کول او باید هڅه وشي چې بهرنیو هیوادونو ته د کورنیو هوایی شرکتونو الوتنې بیا پیلولو لپاره ممکنه چینلونه وکارول شي. • په لاندې لارو د ملکي هوایي چلند له لارې د کورنیو پانګونو ملاتړ: - اوپن اسکای قرارداد لغوه یا تعدیلول ترڅو د کورنیو او بهرنیو شرکتونو کورني الوتنې د څوکیو یا الوتنو شمیر پراساس تعادل ومومي. - د مسافرو د شمېر او د هېواد د هوایي بازار د ظرفیت پر بنسټ د الوتنو د عادلانه تنظیم په موخه له بهرنیو هېوادونو سره د هوایي قراردادونو په مادو کې د بدلون په اړه د پخواني حکومت د سترې اقتصادي شورا د وړاندیزونو او پرېکړو عملي کول. - په بهرنیو الوتنو کې کورنیو شرکتونو ته بهرنیو هوایي شرکتونوپه نسبت لومړیتوب ورکول. - د نړیوالو هوایي شرکتونو د ډمپنګ پالیسیو او اړوندو منفي اغیزو د مخنیوي لپاره د مناسبو اقداماتو غوره کول. - د هیواد په هوایي ډګرونو کې په افغانیو د پیسو اخیستل. • د لاندې لارو پوسیله د ملکي هوایي چلند د لګښتونو کمول او مالي ملاتړ ترسره کول: - د هوایي شرکتونو د باقیداری تادیاتو معافیت یا په داسې ډول تعدیلول چې په لسو کلونو کې په قسطونو کې د مناسبو شرایطو له رامنځته کیدو وروسته د لومړنی تادیې په پیلولو سره یې تادیه پیل شي. - د هېواد د هوایي ډګرونو د حق الاجرتونو او BRT مالیې کمول. - د کرونا په جریان کې او وروسته د الوتکو لپاره د لینډینګ ، پارکینګ ، نیویګیشن او لایټینګ فیسونو یو کلن معافیت یا کمول. - په هیواد کې د الوتکو د تیلو د واردولو په برخه کې د ګمرکي معاونتونو اعطا کول. • د پیسو لیږد ستونزې د نړیوالو پیسو لیږد شبکې (SWIFT او WESTERN UNION) د خدماتو اسانتیا له لارې حل کول. • ټولو کورنیو سوداګریزو هوایي چلند شرکتونو ته د مالکیت د حقونو په پام کې نیولو پرته د ورته امتیازاتو برابرول، چې د دوی د کرنو څارنه لکه د ټکټ نرخ وړاندیز او ... هم پکې شامله وي. • په هیواد کې د هوایی شرکتونو لخوا د تضمین شویو پورونو په شمول په لنډ مهاله او اوږدمهاله پروسیجرونو او نرخونو کې اسانتیاوې. • په ځانګړې توګه د هیواد اتباعو ته د ویزو د برابرولو لپاره د قونسلګرۍ فعالیتونو په شمول په ټولو برخو کې د ډیپلوماتیکو اړیکو پراختیا.

۸ جدول: د افغانستان د خدماتو سکټور ننګونې او سپارښتنې

سرچینه: د افغانستان د خصوصي سکټور ملي کنفرانس (حوت ۱۴۰۰)

د اصنافو، کسبه کارانو او متشبثو ښځو سکتور

کوچنۍ او متوسطې تصدۍ (SMEs) په ټوله نړۍ کې د اقتصادي ودې له محرکاتو څخه ګڼل کیږي، په ځانګړې توګه په مخ پر ودې هیوادونو او نویو غوړیدلیو اقتصادونو کې یې رول زیات دی. تجربو ښودلې ده چې کوچني او متوسطه تصدۍ لوړ مهارتونه نه لري او کمې سرمایې او ټیټې کچې ټکنالوژۍ ته اړتیا لري. دا چې افغانستان په دې برخه کې د پانګې له کمښت او د کم روزل شویو او متخصصینو له کمښت سره مخ دی، د کوچنیو او منځنیو تشبثاتو او پانګونې په برخه کې د کارموندنې او اقتصادي ودې لپاره تر ټولو ښه لار بلل کیږي. په افغانستان کې، د سوداګرۍ چاپیریال ۸۵ ٪ کوچني او منځني تشبثونه تشکیلوي، چې د GDP نیمایي برخه جوړوي او د ۳/۱ څخه ډیر کاري ځواک یې ځانته جذب کړیدی.[۱۶]

د ښځو د تشبثاتو په شمول اصناف او ورسره کوچني او متوسط تشبثات د افغانستان په اقتصاد کې د اقتصادي - ټولنیز پرمختګ په برخه کې د مهم عنصر په توګه پیژندل کېږي. دا تصدۍ په ځانګړې توګه د کارموندنې، اقتصادي ودې، د محصولاتو په اړوند نوښتونو او د تخلیقي تولید میتودونو په برخه کې مهم دي. په ډیرو مخ پر ودې هیوادونو کې ټولنیز - اقتصادي سیستم ته په کتو سره لیدل کېږي، چې د کوچنیو او منځنیو تصدیو ملاتړ د دې هیوادونو د اقتصادي پراختیا پروګرامونو له مهمو لومړیتوبونو څخه دي. که څه هم دا تصدۍ لږې پانګونې ته اړتیا لري، ګټه یې زیاته ده او د محصولاتو د ارزښت سلسلې په پراختیا او د صادراتو په زیاتولو کې مهم رول لوبوي.

د افغانستان د اقتصاد عنعنوي ماهیت ته په کتو سره، د کوچنیو او متوسطو ډلو او تصدیو ملاتړ کولای شي د کارموندنې، اقتصادي ودې او بالاخره د کورنیو د عمومي هوساینې په برخه کې ارزښتناکه رول ولوبوي. د دې موضوع اهمیت ته په کتو سره د دې سکتور د ننګونو لنډیز په لاندې ډول منعکس کېږي:

۱۶ - https://www.etilaatroz.com/114191/need-to-formalize-small-and-medium-enterprises-in-countrys-economy/

کسبه کاران او اصناف

لومړیتوب	ننګونې	وړاندیزونه
د کوچنیو او متوسطو تصدیو د فعالیتونو د پیاوړتیا او پرمختګ لپاره د ښځو د تشبثاتو، کسبه کارانو او تصدیو لپاره د مناسب پرمختګ شرایط رامینځته کول.	• په ورته وخت کې د موجوده مقرراتو او د تیرې کابینې له تصویب سره سم د سوداګرۍ اتحادیې د جوازونو ویش.[۱۷] • په اصنافو پورې اړوند مقرراتو کې د احکامو مختلف تفسیرونه، په ځانګړې توګه د توکو حقوقي تعریف او د توکو ملکیت په اړوند.[۱۸] • د لوحو په اړوند د مالیو د ورکړې په برخه کې ستونزې او په هوټلونو کې د فی چوکۍ پر سر د ۲۰ نه تر ۱۰۰ افغانیو پورې د کمیشن اخیستل. • د چاپیریال ساتنې د جواز په ترلاسه کولو کې د اصنافو شته ستونزې. • د هغه اضافي لګښتونو معلومول چې پدې وروستیو کې د اصنافو فعالیتونو باندې وضع شوي ، په ځانګړې توګه د اوبو لګښت. • د اړوندو بنسټونو له ادرسونو څخه په وخت سره د اصنافو او کسبه کارانو ننګونو ته د رسیدو لپاره په ملي کچه د یوې مشخصې دولتي کمیټې نشتوالی.	• د اصنافو د هغه جوازونو د ویش مخه نیول چې په ورته وخت کې د ښاروالۍ د مقرراتو او د کابینې تصویب سره سم صادر شوي (د بېلګې په توګه هغه درملتون چې د صنفي فعالیت اجازه له ښاروالۍ او کاري تصدیق د اړونده روغتیایي بنسټونو څخه ترلاسه کوي). • د اصنافو اړوند مقرراتو کې ګټې، په ځانګړې توګه د • ګدام حقوقي تعریف باید وځیرل شي او روښانه شي ترڅو د هغې سره سم د اصنافو مالي فعالیت او مسؤلیتونه وټاکل شي. • د شته مقرراتو سره سم د بلبورډونو څخه د مالیې راټولول چې د هټۍ په پورتنۍ برخه کې نصب شویو تبلیغاتي بلبورډونو باندې او د ساحې په اساس په رستورانت کې د کمیشن ټاکل. • د اصنافو لخوا د چاپیریال ساتنې جوازونو د ترلاسه کولو د ستونزې حل کول، څکه چې د چاپیریال د ریاست لخوا ټاکل شوي مقرراتو سره سم د اصنافو فعالیتونه (لکه IEE، EISA او SCREENING) د چاپیریال د جوازونو د ترلاسه کولو په هدف کې شامل نه دي، مګر دا چې یو شمیر د اصنافو فعالیتونه پورته کټګورۍ کې شامل دي. • د خصوصي سکټور سره په همغږۍ د تشنابونو، د ودونو په سالونونو، رستورانتونو او د لوبو په ډګرونو کې د هر متر مکعب اوبو لګښت کمول او تعدیلول. • د وړو او منځنیو تشبثاتو، په ځانګړې توګه د هیوالو، صنایعو او کوچنیو متشبثینو د ننګونو د حل لپاره د حکومت او خصوصي سکټور وزارتونو او بنسټونو څخه د یوې اغیزمنې کاري کمیټې جوړول.

۱۷ - د ګوندونو لپاره په یوه کال کې د دوو جوازونو ویش (د موجوده اتحادیې د جواز قانون او د تیر حکومت د کابینې د ۹ او ۱۰ تصویب مادو له مخې) چې د موجوده قانون او مقرراتو پر بنسټ یې منفي اغیزه کړې.

۱۸ - د سوداګریزو ګودامونو لپاره د جواز ویش یو واضح تعریف لري، ګودامونه سوداګریز ملکیتونه دي چې ویل کیږي د ډېرى چلونکو لخوا کارول کیږي چې د سوداګریزو شرکتونو ملکیت ساتي او هره ورځ د ننوتلو او سکریچ کولو په وخت کې د تاهجا په نوم ګټه ورکوي. مګر د وتلو په ساحه کې، دا د ذکر شوي وتلو احکامو تابع دی.

متشبثې ښځې

لومړیتوب	ننګونې	وړاندیزونه
د کوچنیو او متوسطو تصدیو د فعالیتونو د پیاوړتیا او پرمختګ لپاره د ښځو د تشبثاتو، کسبه کارانو او تصدیو لپاره د مناسب پرمختګ شرایط رامینځته کول.	• په افغانستان کې د ښځینه متشبثینو لپاره د حکومت محدود ملاتړ. • د ښځینه متشبثینو لپاره د بازار موندنې کمې اسانتیاوې. • بانکي ستونزې او د ارزانه تمویل لپاره د اسانتیاوو نشتوالی. • په هیواد کې د مختلفو ډولونو کاروونکو جوازونو د ثبت او نوي کولو په برخه کې ستونزې. • د پخواني حکومت او نړیوالو بنسټونو سره د قراردادونو بې برخلیکه پاتې کیدل. • په هیواد کې د ښځو د سوداګرۍ په جوړولو او پراختیا کې ټیټ تخنیکي ظرفیت.	• په هیواد کې د ښځو له تصدیو سره د دولت هراړخیز مالي او تخنیکي ملاتړ، په ځانګړې توګه د مالیاتو، کوچنیو تدارکاتي پروژو، د تولیدي محصولاتو د استفادې، معاونتونو او ګمرکونو په برخو کې. • په هیواد کې د میرمنو تولیداتو او خدماتو ته د تولیداتو د نندارې د مناسب ځایونو په ټاکلو سره د بازارموندنې او پلور پراختیا، په هیواد کې د میرمنو لپاره د تولیداتو او پلور مرکزونو د ښودلو لپاره د مناسبو فرصتونو په تخصیص او رامینځته کولو او د پولې پورې غاړې سوداګرۍ او نړیوال بازارموندنې اسانتیا. • د لګښتونو او اړوندو تخنیکي پروسیجرونو په برخه کې د غوره امتیازاتو په ورکولو سره په هیواد کې د ښځینه تصدیو لپاره د جوازونو د ثبت او نوي کولو اسانتیا. • د پخواني حکومت او نړیوالو بنسټونو سره د موجوده مسودو د تعقیب په شمول د موجوده قراردادونو بې سرنوشتیو ته رسیدګي کول. • د نړیوالو بسپنه ورکوونکو او اړوندو بنسټونو په همکارۍ د ښځینه متشبثینو لپاره د ظرفیت لوړولو تخنیکي پروګرامونه رامینځته کول او پیلول.

۹ جدول: د صنعتکارانو، ټولنو او ښځینه متشبثینو ننګونې او وړاندیزونه

سرچینه: د افغانستان د خصوصي سکټور ملي کنفرانس (حوت ۱۴۰۰)

ساختماني سکټور

د ساختماني سکټور وده د متنوع وسایلو او د ساختماني توکو د تولید له امله د مثبت بدلون شاهده پاتې شوې. که څه هم داخلي ساختماني شرکتونو د بیلابیلو ډولونو ودانیو د جوړولو او رغولو په پایله کې د پام وړ شاهکارونه له ځانه ښودلي دي او په هیواد کې د ساختماني موادو په تولید کې لویې پانګونې ترسره کړي دي. خو دې ټولو ته په پام سره دولت ته پکار ده چې داخلي شرکتونو ته لومړیتوب ورکړي،او د قراردادونو د اجراء تدارکاتي پروسو په عملي کولو او له داخلي پانګونې څخه د دولت ملاتړ ته زیاته اړتیا لیدل کېږي. د دې ذکر شویو مواردو تر څنګ په دې سکټور کې لاندې ننګونو ته رسیدګي هم کولی شي چې په دې سکټور کې مثبته پایله ولري.

ساختمان

اولویت	چالش ها	پیشنهادات
په ځانکړې توگه د خصوصي ساختماني شرکتونو د پاتې بودجې د معضلې حل کولو په اړوند او په ټوله کې د پخوانیو قراردادونو د حکمونو د تطبیق په موخه د یو مناسب چوکاټ رامنځته کول، په تدارکاتي قراردادونو کې داخلي ساختماني شرکتونو ته لومړیتوب ورکول او د ساختماني موادو د ټیسټ لابراتوارونو ارتقا او تجهیزول.	• د اړوندو لوړیو سره د پیسو په معاملو کې ستونزې. • له پخواني حکومت او نړیوالو بنسټونو سره د ساختماني قراردادونو بې سرنوشتي. • د مالیاتو ستونزې. • د ساختماني شرکتونو د پروژو لپاره د پیسو او امنیتي تضمینونو په ترلاسه کولو کې ستونزې. • د شخصي امنیتي گواښونو شتون. • د پراختیایي پروگرامونو د تطبیق په گډون په ملي اقتصادي فعالیتونو کې د خصوصي سکټور په ځانگړې توگه ساختماني سکټور ته د لومړیتوب ورکولو لپاره د واضح میکانیزم نشتوالی.	• د لاندې لارو څخه د پیسو معاملاتو تسهیلول: - د هیواد په بانکونو کې د خصوصي سکټور د مالي او پولي سرچینو د تادیاتو لپاره د بدیل چلند غوره کول. - په هیواد کې د پولي تادیاتو د ستونزې د حل تر وخته پورې د ساختماني شرکتونو له سوداگرو سره د ساختماني قراردادونو د پرېکړو ځنډول. • د پخواني حکومت او نړیوالو بنسټونو سره د ټولو ساختماني شرکتونو د تکمیل شویو او نیمه تکمیل شویو قراردادونو برخلیک ټاکل: - په هیواد که نیمه کاره دولتي پروژې په ځانگړې بودجوي کوډ کې شاملول. - له نړیوالو خواوو سره رغنده خبرې اترې تر څو له دوی سره د اړونده قراردادونو په اړه هوکړه وشي. • له لاندې لارو څخه د مالي ملاتړ رامنځته کول: - په ځانگړې توگه په ۱۴۰۰ هـ ش کې د کلنۍ تخفیف او مالیاتي معافیت اعطا کول. - ربعوار تصفیه بیلانس کلنۍ هغه ته تعدیلول. • د هغو پروژو لپاره چې قانوني پروسې یې بشپړې کړې وي د پیسو او امنیتي تضمینونو د ورکولو بهیر گړندی کول. • د پور ورکوونکو لخوا د ساختماني شرکتونو د مالکینو د شخصي امنیت د تامین لپاره د امنیتي تدابیرو نیول تر هغه پورې چې په هیواد کې د بانکي ستونزو او مالي راکړو ورکړو ستونزې حل شي. د امنیت په تړاو باید لاندې موارد په پام کې ونیول شي: - د پورتنی موضوع په اړه د پلازمینې او ولایتونو امنیتي ارگانونو ته د باصلاحیته مقاماتو د لارښوونو صادرول. - د ولایت مقام له عدلي او قضایي ارگانونو څخه د هېواد د اوسني وضعیت په اساس د شته قراردادونو په تړاو د پرېکړو صادرول. • د ساختماني شرکتونو لخوا د پراختیایي پروگرامونو د پلي کولو په شمول د اقتصادي ودې او په ملي اقتصادي فعالیتونو کې د ځان بسیاینې د یو مهم عامل په توگه خصوصي سکټور ته لومړیتوب ورکول.

جدول ۱۰: چالش ها و پیشنهادات سکتور ساختمان در کشور

پـایـله

د افغانستان خصوصي سکټور د «افغانستان اقتصاد» د یوه ژوندي وجود د زړه حیثیت لري؛ او د کارموندنې، د ناخالصو تولیداتو د زیاتوالي، د سوداګرۍ د توازن، دوامداره اقتصادي ودې او عامه هوساینې په برخه کې له ځانګړي اهمیت څخه برخورداره دی. زړه د بدن د نورو برخو په فعالیت خورا لوی تاثیر لري، او که زړه خراب شي، د بدن پاتې برخې به په سمه توګه کار ونه کړي. له همدې امله د دې سکټور ملاتړ به د دې لامل شي چې د سیاسي، ټولنیز، اقتصادي او حکومتدارۍ په رګونو کې په پوره قوت سره وینه جریان پیدا کړي او هغه عمومي موخې ته چې د هېواد د ملي ګټو د تامین څخه عبارت دي، ترلاسه به شي. نو د افغانستان د اقتصاد لپاره د خصوصي سکټور وده کلیدي اهمیت لري. د دې لپاره چې خصوصي سکټور د سیمې او نړۍ له هېوادونو سره د رقابتي وړتیاوو په لرلو سره یو بالقوه ظرفیت ومومي، اړینه ده چې د اقتصادي فعالیتونو د ښه والي لپاره د سوداګرۍ په چاپېریال کې بنسټیز اصلاحات رامنځته شي. د خصوصي سکټور هراړخیز ملاتړ، د مناسب کاري او کسبي چاپېریال رامنځته کول، د سوداګرۍ د پیل لپاره اسانتیاوې، برېښنا، ځمکې او مالي سرچینو ته لاسرسی، په تدارکاتي قراردادونو کې بشپړ شفافیت، د کوچنیو، وړو او منځنیو تشبثاتو ملاتړ او د پولې په اوږدو کې د سوداګرۍ وده او د ګمرکونو اسانتیاوو برابرول، د مالی اسانتیاوې برابرول، د اقتصادي ثبات ساتل، د کورنیو تولیداتو ملاتړ، صنعتي وده او د خصوصي سکټور د شخړو د حل لپاره د قانوني چوکاټ رامنځته کول په هېواد کې د پیاوړي خصوصي سکټور د رامنځته کېدو له شرطونو څخه دي.

د سوداګرۍ او پانګونې خونه د دې مسئلې اهمیت او د هېواد اقتصادي وضعیت ته په کتو، د خصوصي سکټور په اړه د ملي کنفرانس د جوړولو اقدام کړی، چې د هېواد له ٤٠٠ ډېرو اقتصادي فعالینو په کې ګډون کړی. د دې په پایله کې دغه جامع سند چې ننګونې او عملي حل لارې پکې ځای شوي، د خصوصي سکټور د ودې لپاره د نتایج محوره پالیسیو د تدوین په موخه او په لنډمهاله، منځمهاله او اوږدمهاله توګه د اقداماتو ترسره کول پکې وړاندې کېږي.

د افغانستان د سوداګرۍ او پانګونې خونه د یو ملي بنسټ او د خصوصي سکټور د حقوقي مدافع او په عین حال کې د نظام د بالقوه همکار په توګه د اقتصادي فعالیتونو د وړاندې کولو په برخه کې خپل ملي رسالت ته ژمن دی او په دې لټه کې دی چې د خصوصي سکټور د ټولنې مشروع اړتیاوې تشخیص او په کمي او کیفیتي توګه د خدماتو وړاندې کول تقویه کړي او ورسره په څنګ کې د ظرفیت لوړولو پروګرامونو او د خصوصي سکټور لپاره د کنفرانسونو په دایرولو سره یادې موخې ته ورسېږي.

د دغه حیاتي سند په راټولولو، چمتو کولو او تالیفولو سره یو ځل بیا هڅه شوې چې په هر حالت او هر وخت کې د خصوصي سکټور د ننګونو او ستونزو په پام کې نیولو سره د یوې شیبې لپاره هم له خپل ماموریت څخه په شا نشي او خصوصي سکټور، خلکو او د افغانستان د دولت ګټو ته ژمن پاتې شي. د افغانستان د سوداګرۍ او پانګونې خونه هڅه کوي چې د ټولنې او دولت په وړاندې خپل رسالت د اقتصادي فعالیتونو په پار د خصوصي سکټور او دولت ترمنځ د اړیکو د تامینولو په برخه کې چې د اوسني ژوند اساسي محور ګڼل کېږي، دوام ورکړي.

د سوداګرۍ او پانګونې خونه په افغانستان کې له دولت او فعالې نړیوالې ټولنې (نړیوال او سیمه ییز پراختیایي بنسټونو) څخه هیله کوي چې د دغه سند د احکامو تطبیق ته په خپلو فعالیتونو کې لومړیتوب ورکړي. هیله مند یو چې د خصوصي سکټور ستونزو ته د رسیدو په پایله کې په هیواد کې د اقتصادي ودې زمینې او اسباب منځته راشي تر څو په هیواد کې د ټولنیز وضعیت د بهتره کیدو او د عمومي هوساینې شاهد واوسو.

په درنښت

د افغانستان د سوداګرۍ او پانګونې اتاق

کتنپلاوی

ترتیب او تهیه:

د افغانستان د سوداګرۍ او پانګونې اتاق

لیکوالان:

شفیق الله عطایې، عبدالسلام کوهي، میرزمان پوپل،

منصورالله هدایت، امید غفورزی و عزیزالله فایز

دمعلوماتو راټولونه:

میرزمان پوپل، د خصوصی سکتور ملي کنفرانس

موندنو پرښټ

ډیزاینر:

محمد ناصر یاوري

کابل چنګاښ ۱۴۰۱

ACCI

Afghanistan Chamber of Commerce & Investment

اتاق تجارت و سرمایه گذاری افغانستان

د افغانستان د سوداګرۍ او پانګونې اتاق

acci.org.af ACCI ACCI ACCI ACCI ACCI